DieGem
Diversiteit en Gemeenschapsvorming
Solidariteit in Diversiteit

Actie-onderzoek

Chiro Brussel
op zoek naar verbinding met de buurt

De Haene Jolijn, Verschelden Griet & Steel Riet

DieGem working paper

December 2016

www.solidariteitdiversiteit.be

Met steun van IWT – Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie

Universiteit Antwerpen · KU LEUVEN · HoGent · Universiteit Gent · LUCA · iwt

Inhoudstafel

Inhoudstafel 2
Inleiding 3
Deel I: Verloop actieonderzoekstraject 4
Inleiding 5
Stap 1: Naar een gemeenschappelijke probleemstelling 6
Stap 2: Methodologie en aanpak 16
Stap 3: Uitvoer actie en verzameling data 21
Stap 4: Dataverwerking 27
Deel II: Inzichten in solidariteit in diversiteit 28
Inleiding 29
1. "Diverser denken" 30
2. Praktijken van solidariteit 32
3. Bronnen van solidariteit 34
4. Plaats: "de buurt"? 38
5. Leren van de stad ..... **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
Besluit 51
Metareflectie 54
Bibliografie 55
Lijst geïnterviewden 56
Glossarium 57

Inleiding

In het DieGem onderzoek zoeken we naar innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit. Anders dan bij heersende en structurele vormen van solidariteit binnen de context van een natiestaat zoeken wij naar nieuwe vormen van solidariteit op plaatsen waar mensen van diverse afkomst elkaar tegenkomen: op de werkvloer, in de woonomgeving, op school, in de sportclub, het jeugdhuis, enz. Onze hypothese is dat de betrokkenen op deze plaatsen leren omgaan met culturele diversiteit en aangezet worden om burgerschapspraktijken op te zetten die leiden tot innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit.

Chiro Brussel was één van de pilootcases van DieGem en maakt deel uit van de retrospectieve cases (cf. De Haene, Schuermans & Verschelden, 2014). Na dit retrospectieve onderzoek bleken nog heel wat vragen open te liggen voor verder onderzoek, zowel voor de onderzoeksploeg als voor Chirojeugd Vlaanderen. Daarom werd beslist om met twee betrokken Chiro-groepen ook een actie-onderzoekstraject op te zetten rond solidariteit in diversiteit.

Het verloop van het actie-onderzoekstraject, de probleemstelling, de gehanteerde methodologie en de producten worden in het eerste deel van dit rapport uitgewerkt. Voor Chiro gaat het om de zoektocht naar manieren om meer verbinding met de buurt te maken en om de leerprocessen uit stadscontexten verder te delen binnen Chiro. Om die vragen te beantwoorden zijn we met de groepen aan de slag gegaan. Meer concreet werden twee rondes workshops, twee focusgroepgesprekken en documentanalyse uitgevoerd (zie achteraan dit rapport voor een lijst van interviews, workshops, gehanteerde bronnen,…). In het tweede deel van dit rapport gaan we dieper in op de relevante resultaten voor de DieGem-hypothese. Meer concreet bespreken we de visies op diversiteit, interpersoonlijke praktijken van solidariteit, de bronnen die aan die solidariteit ten grondslag liggen en de manier waarop leerprocessen met betrekking tot solidariteit binnen Chiro gedeeld en gestimuleerd (kunnen) worden. Vanuit het DieGem-kader, waarin plaats één van de kernkapstokken is, werd ook onderzocht hoe Chirogroepen zich tot 'hun buurt' verhouden. We sluiten dit rapport af met een meta-reflectie over de meerwaarde en beperkingen van de inzet van actie-onderzoek in deze case. Achteraan het rapport zit een lijst met gehanteerde bronnen, de geïnterviewden, een glossarium met de belangrijkste Chiro-termen en de bijlagen bij dit rapport.

Het traject heeft geresulteerd in dit rapport en een brochure voor Chiro zelf. Die brochure kreeg de naam "Chiro Buurt!" en geeft Chiroleiding handvatten om na te denken over de eigen positie en rol in de buurt en om zelf aan de slag te gaan en (meer) verbinding met de buurt te maken. De brochure werd positief onthaald door de groepen, de klankbordgroep en de pedagogisch secretaris. We hopen dan ook dat Chiro verder aan de slag gaat met die brochure.

Tot slot willen we graag alle betrokkenen bedanken. In eerste instantie willen we de Chirogroepen bedanken die aan dit actie-onderzoekstraject hebben meegewerkt: Chiro Jijippeke (Sint-Jans-Molenbeek) en Chiro Sint-Anneke (Koekelberg). Daarnaast willen we ook Leene en Sofie, stadswerkers in Brussel, bedanken voor hun betrokkenheid en inbreng in het traject. We willen eveneens de deelnemers van de klankbordgroep bedanken voor hun kritische blik en geëngageerde discussies. Ook willen we de dienst communicatie bedanken, om de redactie, vormgeving en uitgave van Chiro Buurt! voor hun rekening te nemen. En tot slot willen we ook Merijn, pedagogisch secretaris, bedanken om het traject van dichtbij op te volgen.

Deel I: Verloop actieonderzoekstraject

Inleiding

In het methodologieprotocol werd de visie op actieonderzoek gedefinieerd en werd een traject in vijf stappen uitgewerkt (De Haene, Spijkers, Schuermans, Steel, Loopmans, Verschelden & DieGem, 2014). Om vanuit de bevindingen en vragen uit het retrospectieve luik tot een actie-onderzoek te komen is het van belang om in een eerste stap een gemeenschappelijke probleemstelling en referentiekader te ontwikkelen. In de volgende stappen worden dan een methodologisch kader, onderzoeks- en actieplan opgesteld (=stap 2), uitgevoerd (=stap 3), en dan opnieuw verwerkt en gerapporteerd (=stap 4). De laatste stap bestaat uit een meta-reflectie op het traject, waarbij zowel op het proces als op de relatie tot DieGem wordt gereflecteerd. In dit rapport beschrijven we enkel de procesmatige reflecties op het onderzoek bij Chiro, de metareflectie overheen de cases wordt uitgevoerd na afronding van alle actie-onderzoeken.

In dit deel gaan we uitgebreid in op de aanpak en het verloop van de verschillende stappen, net als de inhoudelijke keuzes die zijn gemaakt. Over de metareflectie rapporteren we op het einde van het rapport, na de voorstelling van de resultaten in deel II van dit rapport. De onderzoeksresultaten uit het retrospectieve luik waren inspirerend in het proces van een voorlopige probleemstelling die overwicht door onderzoekers was geformuleerd naar de uiteindelijke gedeelde probleemstelling. Daarom is de samenvatting van het retrospectieve luik ook opgenomen in de beschrijving van de totstandkoming van de definitieve probleemstelling.

Van bij het begin van dit traject werd er voor gekozen om van bij de start het taalregister van Chiro te volgen. De probleemstelling en de onderzoeksvragen werden samen geformuleerd, en in een taal die voor hen herkenbaar en begrijpbaar was. De DieGem-terminologie werd met andere woorden zelden letterlijk gebruikt, maar werd wel als kader door de onderzoekers gehanteerd en bewaakt gedurende het hele traject. Zo werd bijv. bij de uitwerking van de twee luiken uit de probleemstelling (Chiro in de stad en Leren van de stad) expliciet en telkens opnieuw de focus op solidariteit in diversiteit ingebracht. Ook in de verdere stappen van het traject werd die lijn doorgetrokken. In deel II van dit rapport koppelen we dit terug naar de DieGem-hypothese en uitgangspunten.

Stap 1: Naar een gemeenschappelijke probleemstelling

Na een korte beschrijving van het doorlopen proces, geven we de uiteindelijke probleemstelling weer, zoals die door de verschillende betrokken actoren goedgekeurd werd. Eerst willen we echter kort die betrokken actoren situeren. Voor begrippen eigen aan Chiro verwijzen we naar het glossarium, waarin alle contextspecifieke begrippen uitgelegd staan.

Betrokken actoren

Vooraleer we verder ingaan op de verschillende stappen willen we hier kort de belangrijkste actoren uit het actie-onderzoek situeren.

Chiro Sint-Anneke is gelegen in Koekelberg en is een relatief kleine groep die al zo'n 40 jaar actief is (Interview K1). Een aantal Chiro-tradities, zoals de formatie en de christelijke liederen, zijn nog duidelijk aanwezig in de groep (Observatie). Andere tradities hebben dan weer een eigen invulling gekregen, zoals de regels rond de Chirokleren: het is al voldoende als de leden de Chiro-kleuren aanhebben (Interview K3). Er zijn momenteel iets meer dan vijftig leden ingeschreven en de leidingsploeg telt iets meer dan 10 leid(st)ers. De leidingsploeg bestaat uit een mengeling van mensen met en zonder Chiro-achtergrond (Interview K1). Sinds het retrospectief luik zijn er grote wissels in de leidingsploeg gebeurd, die voor een nieuwe dynamiek in de ploeg hebben gezorgd.



Chiro Jijippeke is een tiental jaar geleden opgericht door een aantal jongeren die een hiaat in het jeugdaanbod vaststelden in Sint-Jans-Molenbeek. Om de kinderen uit de buurt toch een plaats te geven waar ze naar hartenlust konden ravotten, besloten die jongeren om een Chirogroep op te richten (Interview J1). De groep is relatief klein. De leidingsploeg bestaat uit ongeveer 10 vrijwilligers en er zijn een vijftigtal leden ingeschreven en de opkomst bedraagt gemiddeld zo'n 35-tal kinderen (Interview J1). Anders dan bij bepaalde andere groepen zijn de Chirokleren niet verplicht en worden de activiteiten slechts tweewekelijks georganiseerd (Interview J1; www.facebook.com/chirojijippeke).

Na een crisisjaar twee jaar geleden is de leidingsploeg ondertussen terug voldoende groot en draait de werking goed. Overleven is lange tijd het belangrijkste geweest. Nu is er terug ruimte om over de werking zelf na te denken. Momenteel zit Chiro Jijippeke in WMKJ Centrum-West. Binnenkort (termijn van 1 à 2 jaar) verhuist de groep naar dienstencentrum Randstad, waar ze meer speelruimte ter beschikking zullen hebben.

De stadswerking van Chiro bestaat uit een aantal vrijwilligers en de twee beroepskrachten – de stadswerkers. De taak van deze stadswerking is om de stadsgroepen extra te ondersteunen. Om die extra ondersteuning te motiveren, wordt verwezen naar de specifieke context van (groot-)steden, waarbij de typische factoren de werking van een Chirogroep bemoeilijken (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a; Interview A2). Specifiek voor Brussel wordt bijvoorbeeld aangegeven dat het voor vrijwilligers niet evident en vooral



tijdsintensief is om een weg te vinden in het ingewikkeld kluwen aan administratie, vergaderingen en diensten (Interview A2). Net als de gewesten en verbonden, vormt de stadswerking een (geprofessionaliseerde) brug tussen de lokale groepen en de hogere lagen, maar ook tussen Chiro en andere Brusselse actoren, via netwerking en lobbying (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a; Interview A1).

De stadswerkers hebben recent 7 clusterthema's onderscheiden waarop ze willen inzetten (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. c):

- Bekendmaking en zichtbaarheid
    - Algemene bekendmaking en zichtbaarheid in de stad
    - Wervingsacties en bekendmaking in de buurt
- Expertise opbouwen en uitdragen
- Groepen ondersteunen
- Netwerk
    - In de buurt
    - In de stad
- Betrokkenheid bij overheidsbeleid
- Leiding en kaderleiding versterken
- Experimenteren in en met de stadscontext

Hoewel de eerste doelstelling van dit rapport een bijdrage aan het DieGem-onderzoek beoogt, doelen we er ook op om inspiratie en aanzetten te bieden in relatie tot die clusterthema's van de stadswerking. Voornamelijk de inzet op zichtbaarheid en op het netwerk in de buurt zullen in dit rapport uitgebreid aan bod komen (cf. infra).

De laatste belangrijke actor in dit traject is de **pedagogisch secretaris**. Hij is actief op landelijk niveau en maakt deel uit van de pedagogische leiding van Chiro. Hij staat in voor procesbegeleiding binnen Chirojeugd Vlaanderen, waarbij hij vooral inzet op de thema's diversiteit, zingeving, inclusie, netwerking, fondsenwerving en Chiro in de stad. Hij vertegenwoordigt Chirojeugd Vlaanderen bovendien in de begeleidingscommissie van DieGem, waardoor hij vertrouwd is het met het begrippenkader en mee kritisch reflecteert op de resultaten van dit onderzoek.

Verloop

In juni 2014 werd, na afronden van het retrospectief luik, overlegd met de pedagogisch secretaris van Chirojeugd Vlaanderen. Zowel bij de onderzoekers als bij Chiro was er enthousiasme en animo om voort te bouwen op de resultaten van het retrospectieve luik.

Om tot een gedeelde probleemstelling te komen, werden de resultaten van dit retrospectieve luik eerst voorgelegd aan enkele overlegorganen binnen Chirojeugd Vlaanderen. Zowel het Chiroforum als de Chiroraad werden in het najaar 2014 geraadpleegd (cf. presentatie in bijlage). Beide organen gaven hun fiat voor het actie-traject en de eerste formulering van de onderzoeksvragen.

Hoe kan **Chiro in de stad** er uitzien en wat kan Chiro voor kinderen en jongeren in de stad betekenen?

Op welke manier beïnvloedt de (stedelijke) context de Chirogroep?
Hoe speelt de Chirogroep in op die (stedelijke) context?

Hoe kan Chiro in de stad er uit zien?

Hoe kunnen **leerervaringen rond solidariteit in diversiteit** uit (stads)chiro's gedeeld worden binnen Chirojeugd Vlaanderen?

Hoe en wat kan Chiro leren over solidariteit in diversiteit van stadgroepen en –projecten?
Hoe kunnen deze leerervaringen gedeeld worden binnen Chiro?
Hoe kan Chiro inzetten op dit soort leerervaringen?
Hoe kunnen die leerervaringen aanzetten tot meer solidariteit?

Tijdens de Chiroraad was er ook tijd voor een themagroep rond DieGem. Dit werd meteen ook aangegrepen om meer in de diepte af te toetsen in welke richting de leervragen ontwikkeld moesten worden (cf. verslag themagroep).

In december 2014 werd contact opgenomen met de drie groepen die ook bij het retrospectieve onderzoek betrokken waren: Chiro Sint-Anneke (Koekelberg), Chiro Jijippeke (Sint-Jans-Molenbeek) en Chiro Spirit-Elckerlyc (Ganshoren). De eerste twee groepen gaven aan mee te willen werken aan het actie-onderzoek. De derde groep heeft niet gereageerd op de vraag, vermoedelijk wegens tijdsgebrek.

Begin 2015 werd een eerste nota 'gedeelde probleemstelling' opgemaakt, bestaande uit een summiere samenvatting van de resultaten van het retrospectieve luik, de probleemstelling en de mogelijke onderzoeksvragen. Deze nota werd voorgelegd en besproken met de twee groepen. Er werd bevraagd of ze zich in de analyse en probleemstelling konden vinden en of de onderzoeksvragen ook voor hen relevant zijn.

Beide groepen reageerden positief op de analyse en de probleemstelling. De elementen waren voor beide Chiro's in meer of mindere mate herkenbaar. De theoretische uitwerking van een aantal elementen was niet altijd even herkenbaar of relevant.

De noden van de groepen verschuiven relatief snel, wat strookt met de stelling dat stedelijke contexten gekenmerkt worden door veranderingen. Dat maakt dat de klemtoon van beide groepen regelmatig mee verschuift. Tegelijkertijd werd aangegeven dat die snelle veranderingen ook veel tijd vragen van de vrijwilligersploegen. Het werd tijdens beide gesprekken duidelijk dat het zwaartepunt van het werk zeker niet bij hen kon liggen.

Daarom werd enerzijds de nota 'gedeelde probleemstelling' herwerkt, om beter aan de sluiten bij de verander(en)de noden van de groep. Daarnaast werd, om tegemoet te komen aan de bezorgdheid van de groepen over de inzet die van hen verwacht zou worden, opnieuw overlegd met de pedagogisch secretaris (april 2015). In aanvulling op de nota werd een eerste plan van aanpak uitgewerkt, om de belasting van de groepen duidelijker in kaart te krijgen en om met de pedagogisch secretaris te kijken hoe we die belasting zo laag mogelijk kunnen houden.

Er werd uiteindelijk beslist om samen te werken met de beroepskrachten van Stadswerking Brussel. Beide onderzoeksporen sluiten naadloos aan op hun opdracht en op die manier blijft de inzet van de vrijwilligersgroepen zelf beperkt.

In een eerste gesprek met de stadswerkers werd de overstap gemaakt van fase 1 naar fase 2: de probleemstelling werd nogmaals overlopen en het eerste plan van aanpak werd besproken.

Gesprekken

Datum	Betrokkenen	Wat?	Waarover?
12-06-2014	Pedagogisch secretaris	Overleg	Bespreking rapport retrospectief luik
2-10-2014	Chiroforum	Presentatie	Retrospectief luik en voorstel Actie-onderzoek
26-11-2014	Chiroraad	Presentatie	Retrospectief luik en voorstel Actie-onderzoek + Focusgroep: leren in Chiro
29-01-15	Chiro Sint-Anneke	Overleg	Bespreking nota probleemstelling en actie-traject
16-02-15	Chiro Jijippeke	Overleg	Bespreking nota probleemstelling en actie-traject
3-04-15	Pedagogisch secretaris	Overleg	Bespreking herwerkte nota en eerste plan van aanpak (cf. stap 2)
24-04-2015	Stadswerkers Brussel	Overleg	Bespreking herwerkte nota + plan van aanpak (cf. stap 2).

Bijkomende documenten

- Rapport retrospectief luik: zie solidariteitdiversiteit.be/praktijkenbank.php?case=3
- Presentatie Chiroraad: zie bijlage 1
- Verslag themagroep dd. 26/11/2014: op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij auteurs

Definitieve probleemstelling

Zowel de Chirogroepen uit Brussel als Chirojeugd Vlaanderen vatten diversiteit breed op. Naast etnisch-culturele diversiteit zetten ze in op socio-economische verscheidenheid en verschillen op het vlak van leeftijd, gender, taal en religie. Hoewel Chiro en jeugdbewegingswerk in het algemeen overwegend jongeren uit middenklassegezinnen aanspreken, vinden ook jongeren uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen hun plaats in de Brusselse Chirogroepen.

Over het algemeen vinden we bij de groepen en bij Chirojeugd Vlaanderen drie perspectieven op diversiteit terug, die – zeker bij de Brusselse groepen – vaak samengaan en niet altijd strikt te onderscheiden zijn.

Ten eerste wordt **diversiteit als een realiteit** beschreven en niet zozeer als probleem waarmee moet worden omgegaan. Diversiteit is in deze benadering een maatschappelijk gegeven, een uitgangspunt bij het opzetten van concrete praktijken.

Diversiteit wordt bijkomend expliciet als **meerwaarde** benoemd. Opvallend is dat het niet gaat over diversiteit om de diversiteit, wel om de positieve effecten die uit de wisselwerking naar voor kunnen komen én om de grotere expertisepool die zo gecreëerd kan worden. Zo wordt de diversiteit geprezen als manier om **meer verschillende vaardigheden en competenties** binnen de groep te krijgen. Leden en leiding zijn dan van elkaar afhankelijk om er een leuke en goed draaiende werking van te maken. Verschillen onder leiding en leden vergroten het potentieel aan diverse competenties nodig om sterk jeugdbewegingswerk te maken, zo luidt het. Etnisch-culturele verschillen binnen de leidingsploeg maken het dan bijvoorbeeld ook makkelijker om een zeer diverse groep te begeleiden. De aanwezige diversiteit wordt ook aangegrepen om zich **als individu en als groep verder te ontplooien.** Vaak leeft er ook de gedachte dat kinderen in een diverse Chiro-groep meer van elkaar opsteken dan in een homogene groep. Hierbij gaat het niet enkel om het aanleren van sjortechnieken en macramépatronen, maar ook om groepsvorming en vormen van burgerschapsleren die gericht zijn op solidariteit in diversiteit.

Wel wordt aangegeven dat het niet altijd evident is om met diversiteit te werken en ze te behouden. In deze optiek wordt **diversiteit** ook gezien **als een uitdaging**. Chirogroepen in stedelijke contexten worden immers geconfronteerd met grote veranderingen en uitdagingen. Heel wat van de traditionele solidariteitsmechanismen blijken niet of alleszins minder goed te werken in stadschiro's. Zo is het in een setting met heel wat diversiteit bijvoorbeeld niet langer vanzelfsprekend dat er een gedeelde basis van waarden en normen is.

Zoals in de visietekst van Chiro te lezen staat wil **Chiro geen eilandje** zijn, maar de verbinding maken met de buurt en de ruimere omgeving. De bevraagde stadsgroepen voelen zich echter vaak wel een eilandje in hun buurt. Hiervoor worden verschillende oorzaken gegeven. Ten eerste moeten stadsgroepen vaak beroep doen op leiding die van elders wordt aangetrokken (cf. infra). Zij kennen de buurt veel minder dan leiding of leden die daar opgegroeid zijn. Heel wat **opportuniteiten in het weefsel** van de stad en buurt worden op die manier gemist of onderbenut. Stadsgroepen worden daarnaast vaak 'geconfronteerd' met buurtbewoners en ouders die het concept 'Chiro' of zelfs 'jeugdwerk' niet kennen. Leden- en leidingwerving in de buurt vraagt daardoor een extra inspanning en de ondersteunende kracht van de buurt is veel beperkter dan bij een 'gemiddelde' Chirogroep.

Het is met andere woorden een continue opdracht om de werking van Chiro zichtbaar te maken en de meerwaarde van Chiro/jeugdwerk naar buurtbewoners te expliciteren. Toch merken we dat deze groepen wel een band hebben met 'hun' buurt. **De identiteit van een buurt** of stad speelt sterk mee in de werking van een Chirogroep.

Maar Chirogroepen ondergaan niet passief de problemen en veranderingen waarmee ze geconfronteerd worden. **Ze gaan actief aan de slag** met de verschillende uitdagingen die ze tegenkomen. Er wordt gezocht naar een oplossing.

Het is in deze situaties dat de **stad een ideale experimenteerruimte** wordt voor Chiro's. De stad daagt Chirojeugd Vlaanderen uit om jeugdwerk te organiseren met kinderen en jongeren van zeer diverse afkomst en in zeer diverse situaties. Het klassiek jeugdbewegingsmodel werkt niet altijd. In de stad moeten leidingsploegen en professionele ondersteuners met nieuwe initiatieven en methodieken aan de slag. Ook bij de bevraagde groepen zien we dat ze op zoek gaan naar andere bronnen van solidariteit. De aanwezige diversiteit in de groepen en in de stad wordt hierbij aangegrepen als leerkans, als manier om de werking van Chiro verder te ontwikkelen. In heel wat gevallen zien we dat de groepen extra gaan inzetten op **toegankelijkheid**. Bij die aanpassingen zien we dat groepen zowel inzetten op respect voor culturele verschillen (vb. halal eten voorzien) als op kwesties van economische herverdeling (vb. lage inschrijvingsgelden). Wanneer er genoeg onderhandelingsmarge is, kan de leiding onderling beslissen om ruimte te maken voor welomschreven claims op **culturele erkenning**. Als het over kwesties van **economische herverdeling** gaat, is een leidingsploeg doorgaans echter veel minder onafhankelijk. Op het einde van de rit moet de boekhouding immers kloppen. De meeste claims op economische herverdeling kunnen dan ook enkel gevaloriseerd worden met steun van andere instanties. In het geval van de Brusselse Chiro's zijn dit voornamelijk de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en Chirojeugd Vlaanderen. Wanneer die extra inzet niet (voldoende) blijkt te werken, worden experimentele of doelgroepgerichte projecten, zoals BINT, opgezet om de jongeren naar Chiro toe te leiden.

We zien hier een **spanning** verschijnen tussen de **inclusieve doelstelling** van Chiro, om een jeugdbeweging te zijn die voor iedereen open staat en de gevoelde noodzaak om **doelgroepgerichte projecten** op te zetten, waar de deelnemers naar de reguliere groepen worden toegeleid, om zo tot een inclusieve werking te komen.

De bovenvermelde **toegankelijkheidslogica** is ook de kern van een tweede spanningsveld. De superdiverse context van Brussel dwingt Chirojeugd Vlaanderen om haar werking te herdenken. Onder andere vanuit een bezorgdheid om Chiro in de stad te laten bestaan, wil Chiro toegankelijk zijn voor iedereen. Vandaaruit kiest ze expliciet om in te zetten op het omgaan met diversiteit binnen de bestaande Chirogroepen (zoals o.m. via initiatieven zoals het solidariteitsfonds), alsook om ervaringen met het omgaan met diversiteit mee te nemen in het herdenken van het Chiro- en jeugdbewegingsmodel. Tijdens de gesprekken wordt die toeleidingslogica sterk genuanceerd, zeker in relatie tot de meest recente projecten. Projecten als BINT worden niet louter opgezet om jongeren naar Chiro te laten doorstromen, doelgroepgericht is niet gelijk aan 'gericht op doorstroming', zo wordt aangegeven. Bovendien worden veel van deze projecten als experiment opgezet, met als doel om als organisatie bij te leren.

Het gaat hier in essentie om de vraag of solidariteit binnen Chiro tot stand komt door een grote diversiteit aan **kinderen te integreren binnen de bestaande structuren**, dan wel door die structuren en tradities in vraag te stellen, **te transformeren** en opnieuw vorm te geven.

Heel wat van de vragen die momenteel geëxpliciteerd worden, zijn sterk organisatorisch van aard of worden als toegankelijkheidsvraagstuk geformuleerd.

Wanneer stedelijkheid niet enkel als een ruimtelijke verandering wordt gezien, maar meer als "*een sociale realiteit, een metafoor voor diverse maatschappelijke ontwikkelingen en een specifieke manier van samenleven*" (Vakgroep Sociaal Werk, 2014), als een "*way of life*" (Wirth, 1938), dan komen mogelijks andere uitdagingen aan de oppervlakte, die meer te maken hebben met het samenleven in de stad. **Chiro als maatschappelijk project** wil dan de vraag stellen hoe de samenleving vorm kan krijgen, hoe kansen voor mensen gecreëerd en open gehouden kunnen worden.

Heel wat betrokkenen binnen de verschillende niveaus van Chiro voelen er iets voor om het Chiro-model helemaal te herdenken. Voor anderen lijkt dit minder evident of wenselijk. Ook bij Chirojeugd Vlaanderen merken we die spanning op. Aan de ene kant probeert Chiro een **duidelijke identiteit** uit te bouwen, door een visie en eigen waarden naar voor te schuiven. Aan de andere kant wordt zoveel mogelijk **ruimte** voorzien voor groepen om zichzelf vorm te geven, in aansluiting met de lokale context en de noden van de groep.

We zien hierbij dat het voor groepen vrij natuurlijk en evident is om de organisatorische of methodische aspecten van het Chiro-model, zoals de Chirokleren, het vlaggenlied, de frequentie van activiteiten, het eten op kamp,… aan te passen. Nadenken over de missie van Chiro, over de vraag wat Chiro precies is en wat haar missie moet zijn, liggen veel moeilijker.

Het gaat in deze om de essentie, de identiteit van Chirojeugd Vlaanderen, van een jeugdbeweging met een decennialange traditie, die door dit soort vragen (minstens tijdelijk) tussen haakjes wordt geplaatst. Door dit soort vragen te stellen, wordt Chiro uitgedaagd om zich kwetsbaar op te stellen. Dit is niet altijd even gemakkelijk en vraagt een groot engagement van de betrokkenen, maar het biedt wel ongelooflijk veel kansen om **(collectieve) leerprocessen** tot stand te brengen en als individu en organisatie vooruit te gaan.

Vanuit deze vragen en de vaststelling dat stadschiro's die zelfkritische reflex vaak al heel sterk hebben, willen we met hen verder aan de slag rond de vraag **hoe Chiro in de stad er kan uitzien**.

Daarnaast hoorden we bij heel wat bevraagden dat de ervaring en kennis uit (stads)experimenten vaak niet voldoende kan doorstromen naar alle geledingen van Chiro. Enerzijds wordt dit gekaderd door het beperkt aantal groepen actief in een stedelijke context. Wat in de stad gebeurt en geleerd wordt, is niet voor alle groepen herkenbaar of relevant, zo luidt het. Anderzijds wordt aan Chiro in de stad wel een laboratoriumfunctie toebedeeld en worden die ervaringen als kans gezien voor Chiro om als organisatie bij te leren en te groeien. En omgekeerd is de ondersteuning van de tussenlagen niet altijd aangepast aan de specifieke stedelijke (i.c. Brusselse) context (Gesprek Jijippeke en Koekelberg).

We zien hier een vraag naar **hoe leerervaringen van stadschiro's, onder andere rond solidariteit in diversiteit, beter gedeeld kunnen worden**. Er zijn met andere woorden twee grote vragen die we verder willen onderzoeken: vragen m.b.t. Chiro in de stad en vragen m.b.t. leren van de stad.

Chiro in de stad

Tijdens de verdere gesprekken met de GL en VB van de groepen bleek vrij snel dat “Chiro in de stad” nog te generiek is. Deze groepen zijn actief in **Brussel**, een meertalige grootstad die gekenmerkt wordt door een grote diversiteit, door heel wat transities en door een complex beleidskader. Brussel is niet hetzelfde als Antwerpen of als Gent en dat weerspiegelt zich ook in de Chirogroepen (Jijippeke – opstartgesprek). Er wordt in de gesprekken meermaals verwezen naar de Brusselse mentaliteit en er wordt aangesloten bij de idee van leven in de stad, in Brussel, als een “*way of life*” (Wirth, 1938).

Ook als we het over **de buurt** hebben, blijkt dit in de Brusselse context een veel complexer en gelaagd begrip te zijn. “De buurt” verwijst niet alleen naar de straten in de onmiddellijke omgeving van het Chirolokaal. Ook stadsdelen aan de andere kant van Brussel behoren tot het actie/speelterrein van een groep. Tegelijkertijd is het een versimpeling om Brussel op zich als buurt te gaan definiëren, want de groepen gebruiken slechts specifieke delen van de stad. Zo wil Chiro Sint-Anneke graag in Laag-Koekelberg blijven, omdat het imago van Hoog-Koekelberg niet aansluit bij hun identiteit (Interview K1). En Chiro Jijippeke, die momenteel in Oud-Molenbeek gevestigd is, wil de dynamieken daar zeker niet veralgemenen tot heel Brussel (Jijippeke – opstartgesprek).

Wat we wel overal horen is hoe ‘de buurt’ (in al haar dimensies) een grote rol speelt of kan spelen in **de ondersteuning** van een Chirogroep. Voor groepen met beperkte lokalen en/of speelterreinen is de publieke ruimte van de stad een dankbaar speelveld. Als een groep er bovendien in slaagt om jongeren uit de buurt aan te trekken in de leidingsploeg, kunnen de vele kansen en minder gekende plekjes nog beter benut worden.

We zien met andere woorden dat er op verschillende manieren naar de buurt, de context, de stad wordt gekeken. Chiro wil open staan voor de buurt en tegelijkertijd vinden sommige leden het niet leuk om op straat gezien te worden in Chirokleren, omdat ze bang zijn dat hun imago geschaad wordt. De stad is de ene keer een dankbaar laboratorium, maar plaatst Chiro evengoed voor tal van uitdagingen. De stad/de buurt vormt soms het ultieme decor voor een activiteit en tegelijkertijd is het de dagdagelijkse leefwereld voor de leden en sommige leiding en kan op dat moment veel minder een fantasievol labo weg van de realiteit zijn.

Er wordt ook aangegeven dat er waarschijnlijk meer potentiële ondersteuning in de buurt te vinden is dan momenteel gerealiseerd wordt. Bij heel wat Chirogroepen zijn het vaak de lokale middenstand, de ouders en de omwonenden die sponsoren of meehelpen bij fundraising-activiteiten, zoals een spaghetti-weekend of koekjesverkoop. In een stad als Brussel is dit om verschillende redenen minder evident. Omwille van de grote diversiteit is het concept Chiro en jeugdbeweging in het algemeen veel minder gekend, de groepen geven aan dat heel wat gezinnen en ouders niet de middelen hebben om zelf te ondersteunen en hoewel ze steun krijgen van andere organisaties uit Brussel, zijn die niet noodzakelijk in de eigen buurt gevestigd. Ook hier zien we de ambivalentie van de term ‘buurt’ verschijnen. Ten slotte gaf één van de groepen ook aan dat ze momenteel geen ‘overschot’ hebben in de beschikbare tijd en energie om te investeren in een buurtnetwerk. De stad en de buurt bevatten met andere woorden een sterk ondersteunend en solidair potentieel, maar groepen slagen er niet altijd in om ten volle verbinding te maken met de buurt, er deel van uit te maken en om de mogelijkheden om tot solidariteit te komen, te vinden en te benutten. We merken dat elke groep haar context op een andere manier leest, interpreteert en vormgeeft (en daarmee ook de invulling van het begrip ‘buurt’, bijvoorbeeld). Jongeren verlenen en ontlenen immers betekenis aan hun omgeving:

> "*De uitdaging bestaat erin om […] enerzijds een lezing te maken van de publieke ruimte en haar mogelijke potenties/kwaliteiten en beperkingen, en ze anderzijds te toetsen aan een lezing van het gebruik ervan*" (De Visscher, et al., 2014: 3).

Vanuit die vaststellingen en bedenkingen werd de vraag *"Hoe kan **Chiro in de stad** er uitzien en wat kan Chiro voor kinderen en jongeren in de stad betekenen?"* in overleg met de betrokken Chiro-actoren bijgestuurd en vertaald naar volgende onderzoeksvragen:

- Hoe lezen en definiëren Chirogroepen hun buurt/context?
- Op welke manier beïnvloedt die (Brusselse) context de Chirogroep?
- Hoe speelt de Chirogroep in op die (Brusselse) context?

In deze vragen willen we aansluiten bij de dagdagelijkse realiteit van de Brusselse Chirogroepen en hoe zij verbinding maken met 'hun' buurt/context.

Van leren in de stad naar leren van de stad

Dat de ervaringen van stadsgroepen (te) weinig hun weg vinden naar andere groepen werd deels toegewezen aan de beperkte herkenbaarheid van stedelijke uitdagingen in andere contexten. 'Wat in de stad geleerd wordt, is daarbuiten lang niet altijd relevant,' luidt de stelling. Daarom werden drie thema's die in de stad onder druk staan (gedeelde normen en waarden, financiële drempels en groepsvorming) besproken in een themagroep van de Chiroraad.

Diversiteit en leren uit diversiteit blijkt bij veel groepen op de agenda te staan, niet enkel in stedelijke contexten. Steeds meer Chiro's voelen de invloed van de verstedelijking en zijn **genoodzaakt om hun werking (deels) te herdenken**. De drie besproken thema's zijn met andere woorden herkenbaar en relevant voor niet-stedelijke groepen in tegenstelling tot de gangbare opvattingen.

Elkaar ontmoeten en spontane interactie blijken een goede manier om nieuwe ervaringen op te doen. Toch wordt de vraag gesteld of die **spontane leerprocessen** ook niet deels **georganiseerd** of gestuurd kunnen worden, zeker omdat nog niet alle groepen de 'nood' ervaren om over de eigen werking te reflecteren. Die 'nood' slaat in veel gevallen op ledenaantallen en toegankelijkheid. Meteen wordt ook de verbinding gemaakt met de spanning tussen integratie in en transformatie van Chiro:

> *"Niet elke groep zal overtuigbaar zijn van het belang, van de meerwaarde van diversiteit, maar hun ledenaantallen kunnen wel een belangrijke motivator zijn" (*Focusgroep Chiroraad, 2014: 7).

We merken hier dat een aantal verschillende dimensies door elkaar lopen. Het gaat over wat er geleerd wordt, door wie, met welk doel,… Het is belangrijk om deze vragen uit elkaar te halen, om mogelijke knopen bloot te leggen en om een concrete focus voor het actie-traject te bepalen.

De eerste vraag, welke **leerprocessen in stadschiro's** tot stand komen m.b.t. solidariteit en diversiteit, werd al in het retrospectief luik onderzocht en plaatsen we hier even op de achtergrond. Een volgende vraag is **wat er van de werking van stadschiro's kan geleerd** worden over solidariteit in diversiteit, bijna onmiddellijk gevolgd door de vraag **hoe** wat we hieruit leren kunnen **delen binnen** alle lagen van Chiro. Gezien de focus van DieGem willen we niet ingaan op een organisatorisch vraagstuk in termen van beleid of management. Wel gaat het ons over hoe die leerprocessen, door ze te delen binnen Chiro, **kunnen bijdragen aan (meer) solidariteit binnen Chiro**. Hierbij moeten we nog het onderscheid maken tussen de solidariteit die binnen een Chirogroep tot stand komt, dus

tussen groep, leden en leiding en de solidariteit die tussen de verschillende groepen en lagen van Chiro tot stand komt (zoals in het Solidariteitsfonds).

Als we die verschillende dimensies vertalen naar onderzoeksvragen, komen we tot het volgende:

- Wat leert Chiro over solidariteit in diversiteit van stadsgroepen en –projecten?
- Hoe kan wat in de stadschiro's geleerd wordt bijdragen aan solidariteit binnen en tussen andere groepen en lagen van Chiro?
- Hoe kunnen leerprocessen die bijdragen aan solidariteit zichtbaar gemaakt worden en/of opgezet worden?

Door rond een concreet leertraject te werken, hopen we Chirojeugd Vlaanderen handvatten te bieden om zelf met bovenstaande onderzoeksvragen aan de slag te gaan. We willen op die manier niet alleen in de stad leerervaringen tot stand brengen, maar ook van de stad leren.

Gezien de focus van de eerste vragencluster, zullen we voor een groot stuk ingaan op welke solidariteit er in de relatie met de buurt/context tot stand kan komen. Hierbij werd door de groepen aangegeven dat de ondersteuning die vanuit het gewest, de stadswerking en het verbond komen over dit thema niet altijd volledig aangepast zijn aan de concrete (Brusselse) stadscontext. Daarom voegen we nog een vierde vraag toe:

Hoe kunnen de leerervaringen uit de stad aangewend worden om ondersteuning voor de groepen te voorzien die beter afgestemd is op de lokale context van de groepen?

Definitieve onderzoeksvragen

Chiro in de stad

- Hoe lezen en definiëren Chirogroepen hun buurt/context?
- Op welke manier beïnvloedt die (Brusselse) context de Chirogroep?
- Hoe speelt de Chirogroep in op die (Brusselse) context?

Leren van de stad

- Wat leert Chiro over solidariteit in diversiteit van stadsgroepen en –projecten?
- Hoe kan wat in de stadschiro's geleerd wordt bijdragen aan solidariteit binnen en tussen andere groepen en lagen van Chiro?
- Hoe kunnen leerprocessen die bijdragen aan solidariteit zichtbaar gemaakt worden en/of opgezet worden?
- Hoe kunnen de leerervaringen uit de stad aangewend worden om ondersteuning voor de groepen te voorzien die beter afgestemd is op de lokale context van de groepen?

Stap 2: Methodologie en aanpak

Door de verschillende overlegrondes in de eerste stap stonden alle neuzen in dezelfde richting, waardoor de ruwe lijnen van het traject meteen duidelijk waren. In april 2015 werd een eerste plan van aanpak uitgewerkt dat met de pedagogisch secretaris en met de stadswerkers werd besproken.

In dat plan van aanpak werd nogmaals aangegeven wie de verschillende betrokken actoren zijn en wat van hen wordt verwacht. Daarnaast werd per fase aangegeven hoe de resultaten gelinkt kunnen worden aan het DieGem-kader en welke onderzoeksvragen in de fase aan bod komen. In mei 2015 werd opnieuw (telefonisch) teruggekoppeld naar de groepen om het plan van aanpak en het verloop van de eerste fase toe te lichten.

De fasen zijn inhoudelijk onderscheiden. In de uitwerking van het traject hebben we er echter voor gekozen om een aantal fasen samen te brengen in één workshop en/of andere manier uit te werken. De fasen bouwen bovendien sterk voort op elkaar, waardoor een deel van de methodologie pas kon vormgegeven worden na afronding van bepaalde fasen. In een eerste paragraaf gaan we kort in op de rol van de verschillende betrokken actoren. Daarna beschrijven we de doelstellingen van de drie fasen. In een derde paragraaf beschrijven we hoe die fasen in de praktijk onderzocht hebben en op welke punten we het plan van aanpak hebben bijgestuurd.

Rol van de verschillende actoren

Waar het bij de start van het actie-traject vanzelfsprekend leek om de acties met de lokale groepen zelf op te zetten, bleek het na overleg met de groepen opportuun om het zwaartepunt van het actie-onderzoek te verleggen (cf. supra). Hoewel beide groepen hebben toegestemd, gaven ze tegelijkertijd aan dat hun draagkracht eerder beperkt is. De groepen gaven aan vooral bezig te zijn met 'overleven' en dus geen ruimte of energie over te hebben om op een extra traject in te zetten. Anderzijds zouden we via dit actie-onderzoek wel kansen of mogelijkheden in hun buurt kunnen blootleggen, die de draaglast juist zou kunnen verlichten.

We beslisten daarom om het zwaartepunt van (het uitwerken van) de acties te verschuiven naar de stadswerking. De stadswerking neemt een scharnierpositie in tussen de lokale groepen en de hogere lagen van Chirojeugd Vlaanderen. We konden door de samenwerking met de stadswerking ook meteen de combinatie maken van beide onderzoeksporen. De focus van het onderzoek bleef nog steeds Chiro in de stad en hoe de lokale groepen hun buurt lezen, maar we konden door de samenwerking met de stadswerking eveneens inzoomen op de manier waarop wat vanuit de lokale groepen geleerd wordt, kan gedeeld worden binnen Chiro.

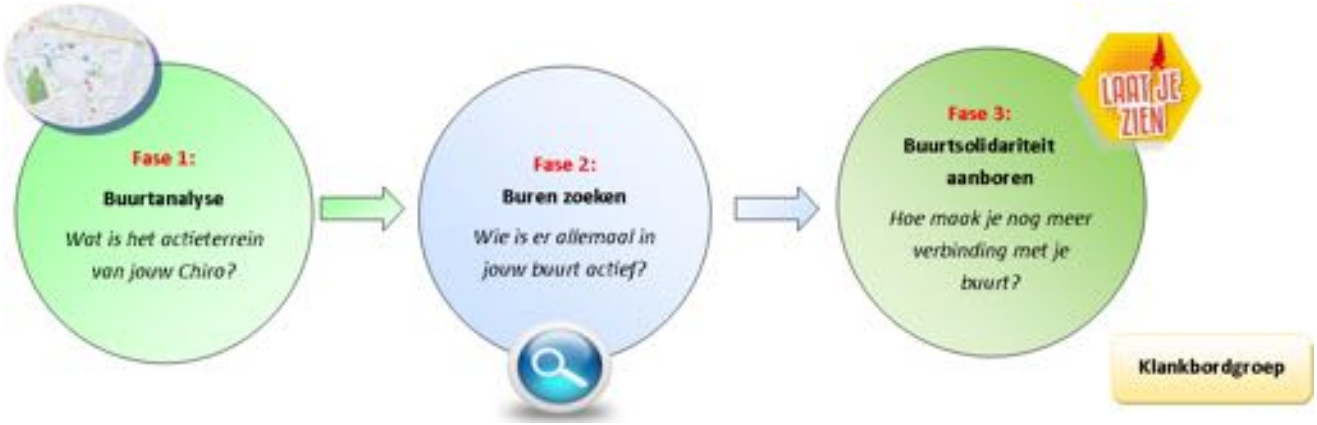
Concreet houdt dit in dat we beroep deden op de **inhoudelijke input van de leidingsploegen** van beide Chirogroepen. Zij vormden daarnaast ook in elke stap de toetssteen voor de analyse en verwerking van de data. De **stadswerkers zagen we als mede-onderzoekers**, die het traject mee vormgaven, zorgden voor continuïteit in het project en die ook inhoudelijk op een aantal vlakken input gaven.

Flankerend aan het traject dat we met de twee Chirogroepen zullen doorlopen, wilden we een **klankbordgroep** van geïnteresseerde Chiro-actoren drie keer samenroepen om de voortgang en resultaten per fase te bespreken. In de praktijk hebben we de klankbordgroep maar één keer samengeroepen (cf. infra), omwille van tijdsdruk, zowel bij Chiro als bij de onderzoeksploeg. Deze klankbordgroep gaf meteen ook een eerste aanzet voor het beantwoorden van de tweede reeks

onderzoeksvragen m.b.t. leren van de stad. Resultaten uit de workshops met de lokale Chirogroepen werden besproken en hertaald naar ook niet stedelijke contexten. Dit proces gaat ook nu nog verder Onderzoekers geven presentaties op de Chiroraad en het Chiroforum, met het oog op het bereiken van een diversiteit aan Chirogroepen, ook in niet stedelijke contexten. Chiro Vlaanderen werkt momenteel een begeleidingsleidraad uit voor o.m. betrokkenen uit de Gewesten, met de bedoeling om de brochure nog meer aantrekkelijk te maken voor ook niet stedelijke groepen.

Fasering traject

Om een antwoord te vinden op de onderzoeksvragen met betrekking tot Chiro in de stad, stellen we een traject voor in drie fasen:



Per fase geven we hier aan wat de concrete doelstellingen zijn en hoe dit gerelateerd is aan het DieGem-kader. Daarna beschrijven we de concrete stappen die gezet zullen worden en wat de rol van de verschillende betrokken actoren is. Ook geven we aan op welke onderzoeksvragen de fasen een antwoord proberen bieden en wat de verwachte output zal zijn van de fase. Nadien geven we per fase ook een gedetailleerd overzicht van de verschillende stappen.

Fase 1: “De buurt”? | Wat is het actieterrein van jouw Chiro?

Deze eerste fase bestaat uit een analyse van hoe de Chirogroepen hun **buurt gebruiken, lezen en interpreteren**. Welke plaatsen worden gebruikt? Waar komen ze minder? Wat zien ze zelf als hun buurt? In de verkennende gesprekken werd ook al duidelijk dat Chiro Sint-Anneke en Chiro Jijippeke een heel eigen interpretatie hebben van ‘hun buurt’ en zich ook op een andere manier tot die buurt verhouden. We willen dan ook in kaart brengen wat zij als hun buurt zien en op welke manier ze die buurt beleven.

Fase 2: Buren zoeken | Wie is er allemaal in jouw buurt actief?

Verder bouwend op de doelstelling van Chirogroepen om ‘verbinding te maken met de buurt’, is het doel van de tweede fase om het netwerk in kaart te brengen en kijken waar de hiaten in het netwerk zitten. In het retrospectief luik en in de eerste gesprekken in aanloop van dit actie-traject werd aangegeven dat buurtbewoners, ouders, sympathisanten en organisaties een belangrijke ondersteuningsbron zijn voor Chirogroepen. Die buurtsolidariteit geeft een Chirogroep een steun in de rug en vormt een vangnet als er noden opduiken in de groep.

Chiro Sint-Anneke gaf in het retrospectieve luik aan dat ze weinig beroep doen op de organisaties die in Koekelberg zelf aanwezig zijn en dat ze ook weinig zichtbaar zijn in de wijk. Bij hen speelt het netwerk van de ouders en van de (oud-)leiding een belangrijke ondersteunende rol. Bij Chiro

Jijippeke hoorden we dan weer dat er een goede samenwerking is met heel wat (Nederlandstalige) organisaties, maar de onmiddellijke buurt is voor hen eerder een blinde vlek. Ook de ondersteuning vanuit de ouders is veel kleiner dan in andere (plattelands)Chiro's.

Fase 3: buurtsolidariteit aanboren | Hoe maak je (nog) meer verbinding met je buurt?

In de derde fase komen we dan tot enkele concrete voorstellen en/of acties om meer verbinding te maken met de buurt, op basis van de bevindingen en suggesties uit de eerste twee fasen. Verder gaan we na hoe het gewest en/of de stadswerking hierbij kan ondersteunen.

Vertaling naar acties

Om de vragen van de drie fasen te beantwoorden, werd een traject uitgestippeld. Dit traject loopt niet volledig parallel met de drie fasen.

Er werden per groep twee workshops georganiseerd, met een bijkomende dataverzameling en –verwerking tussenin. Daarnaast werd tussen de workshops inhoudelijk overlegd met de stadswerkers en pedagogisch secretaris. Op het einde van het traject werd een klankbordgroep samengeroepen. In deze paragraaf gaan we kort in op de opbouw van de workshops en de gehanteerde methodologie. De concrete uitvoering en manier van dataverwerking wordt verderop in dit rapport uitgewerkt.

Workshop 1: buurtanalyse

Om een beeld te krijgen op het actieterrein (= fase 1) en het netwerk van de groep (=fase 2) in kaart te brengen, werd een workshop uitgewerkt, bestaande uit drie grote lagen:

- Het actieterrein
- Bereik en werving
- Het netwerk

Via verschillende methodieken werd data verzameld met betrekking tot die drie lagen, onder andere via mental mapping (Ledger, & Schufflebotham, 2008) en digitale cartografie. De data werd mét de leidingsgroepen verzameld en geordend, op kaart, via flipcharts, op een tijdlijn,… (zie ook draaiboek in bijlage). Op die manier werden ze mee betrokken in de analyse en konden we uit de discussie met hen ook inzichten halen die relevant zijn voor het DieGem-vraagstuk.

De workshops werden opgenomen en in een registratiesjabloon neergeschreven, wat in de tussenfase gebruikt werd voor thematische inhoudsanalyse (Maso & Smaling, 1998).

Data ordening en verwerking

Op basis van de eerste workshops werd de verzamelde data verder geordend. Het materiaal werd geordend volgens plaatsen, evenementen en actoren. Bijkomende informatie werd toegevoegd aan de digitale kaarten en de registratiebestanden werden verder op inhoud geanalyseerd.

Daarnaast werd gezocht naar aanwezige (sociaal-culturele) actoren in en rond Koekelberg en Molenbeek. Deze data werd gekoppeld aan het netwerk van de twee groepen, om op die manier hiaten in het netwerk bloot te leggen.

Deze data werd geïntegreerd bij de data van workshop 1 en verwerkt tot een digitaal sociaal-cultureel paspoort voor de twee groepen (gebaseerd op werkwijze van De Haene, De Droogh & Lamote, 2014). De focus lag op de ontmoetingsplaatsen en sociaal-culturele praktijken in de buurt. Concreet werd voortgebouwd uit het materiaal van de workshops. De lijst actoren werd aangevuld met andere sociaal-culturele verenigingen (jeugdwerk en sociaal-cultureel volwassenenwerk), met

partners van de twee centrale gemeenschapscentra (de Vaartkapoen en Platoo), met de moskeeën van de gemeenten en andere relevante actoren. De opgemaakte lijst is opgemaakt na een relatief summiere search. Er werden geen bijkomende economische actoren toegevoegd en we hebben met deze lijst nog geen zicht op de kansen/voordelen die bij ouders, sympathisanten, buurtbewoners,… aan te wenden zijn.

Op die manier kwamen we tot een tweevoudige analyse: wat betekent 'buurt' en 'buurtsolidariteit' precies voor deze groepen? En welke inzichten zijn relevant voor het DieGem-kader?

Daarnaast werd ook, op basis van de data uit de workshops, nagedacht hoe groepen heel concreet meer verbinding met hun buurt kunnen maken (= fase 3). Om met de groepen hierover in discussie te kunnen gaan, werd een eerste versie van "Chiro Buurt!" opgesteld, met mogelijke acties, die in de workshops besproken zullen worden.

Er werd beslist om in "Chiro Buurt!" niet enkel te focussen op mogelijke activiteiten voor fase 3, maar uit te breiden tot het volledige traject dat doorlopen werd. De focus ligt dan terug meer op het verbinding maken met de buurt en de hoe je daar als Chirogroep werk van kan maken. De bundel wordt opgebouwd volgens dezelfde drie fasen van het actietraject:

1) Wat is ons actieterrein? Hoe ziet onze buurt er uit?
2) Wie kennen we in de buurt?
3) Hoe kunnen we meer verbinding maken met de buurt?

Workshop 2: verbinding met de buurt maken?

Vooraleer opnieuw met de groepen aan de slag te gaan, werden de resultaten en brochure voorgelegd aan en afgetoetst bij de stadswerkers en pedagogisch secretaris. Op basis van hun feedback werd een tweede ronde workshops georganiseerd. De workshops werden vormgegeven als focusgroepgesprek (Mortelmans, 2009). In die workshops kwamen twee elementen aan bod: in hoeverre is de analyse van fase 1 en 2 herkenbaar voor de betrokkenen? En in hoeverre sluit "Chiro Buurt!" aan bij de noden van de groepen?

Tot slot werd ook de klankbordgroep samengeroepen. Met hen werd nagedacht over de "Chiro Buurt!" brochure, over wat en hoe Chiro van de stad kan leren en op welke manier die leerprocessen kunnen bijdragen aan solidariteit. Ook hierbij werd gewerkt volgens het principe van focusgroepen.

Deze gesprekken werden op inhoud geanalyseerd op basis van de notities van de onderzoekers. Ook de klankbordgroep werd als focusgroep vormgegeven. De inhoudsanalyse daarvan gebeurde op basis van de opname en de notities van de onderzoekers.

Gesprekken

Datum	Betrokkenen	Wat?	Waarover?
3-04-2015	Pedagogisch secretaris	Overleg	(probleemstelling +) Plan van aanpak
24-04-2015	Stadswerkers	Overleg	(probleemstelling +) Plan van aanpak
20-05-2015 **26-05-2015**	Chiro Jijippeke	Mails + Telefonisch contact	(probleemstelling +) Plan van aanpak
20-05-2015	Chiro Sint-Anneke	Mails + Telefonisch	(probleemstelling +) Plan van aanpak

11-06-2015		contact	

Bijkomende documenten

- Plan van aanpak: Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs
- Tijdlijn: Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs

Stap 3: Uitvoer actie en verzameling data

Workshop 1: buurtanalyse

Uitvoer van actie of interventie

Stap		Hoe uitgevoerd?	Uitvoerders	Betrokkenen	Wanneer/ waar	Opmerkingen
Uitwerken methodiek		Overleg uitwerking fase 1	HoGent	Stadswerkers	19/05/15	Cf. Draaiboek workshops
		Overleg KASK	HoGent	KASK – vakgroep Architectonisch Ontwerp	16/06/15	Uitwisseling over ruimtelijke analyses en het werken met google maps
		Finalisering methodiek	HoGent	Stadswerkers	6/07/15	Overlopen laatste wijzigingen workshops buurtanalyse.
Uitvoeren buurtanalyse	Buurtanalyse Chiro Jijippeke	Cf. procesverslag workshops	HoGent Stadswerkers	Leiding Jijippeke	6/07/2015 Centrum-West	Cf. dataverzameling Tijdens de workshops, de buurtanalyses werd ook al een deel van fase 2 uitgevoerd: we brachten in kaart welke buurtactoren de groepen zelf kenden en waarmee ze samenwerkten.
	Buurtanalyse Chiro Sint-Anneke	Cf. procesverslag workshops	HoGent Stadswerkers	Leiding Sint-Anneke	7/07/2015 Kolenmarkt	
Klankbordgroep		Uitgesteld	/	/	/	De klankbordgroep werd uitgesteld naar fase 3 omdat het voor Chiro zelf een te drukke periode was.

Verzameling van data

In de buurtanalyse-workshops (workshop 1) werd data verzameld over het actieterrein van de groepen (plaatsen waar activiteiten doorgaan, waar samengekomen wordt en plaatsen die helemaal niet gebruikt worden), over het bereik en de manieren van werving van leden en leiding en over het netwerk van de Chirogroepen.

Stap in data-verzameling	Hoe verzameld?	Uitvoerders	Betrokkenen	Wanneer en waar	Opmerkingen
Buurtanalyse – workshop	Mental mapping	HoGent Stadswerkers Chiro Jijippeke Chiro Sint-Anneke		Cf. supra	Enkel bij Chiro Jijippeke uitgevoerd
	Google maps				Cf. draaiboek
	Tijdlijn				Cf. draaiboek
	Steunmuur				Cf. draaiboek
Buurtanalyse - registratie	Registratie-document + opnames	HoGent Stadswerkers	Chiro Jijippeke Chiro Sint-Anneke	Cf. supra	Cf. Registratie-documenten
Buurtanalyse – verwerking	Ordening in fiches	HoGent	/	Juli-augustus	Data geordend per actor, evenement en plaats.

Gerealiseerde output

- Draaiboek buurtanalyse (wordt mee verwerkt in het eindproduct): Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs
- Registratiesjabloon buurtanalyse: Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs
- Verslag resultaten buurtanalyse (incl. actorenlijst en google maps) voor de betrokken groepen: Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs
- Ingevulde registratiedocumenten: Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs
- Procesverslag buurtanalyse: Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs

Ordening en aanvulling data

Uitvoer van actie of interventie

Stap	Hoe uitgevoerd?	Uitvoerders	Betrokkenen	Wanneer/waar	opmerkingen
Aanvullen data Sint-Anneke	Mailcommunicatie en websearch	HoGent	Stadswerkers Leiding	Juli – September	
Aanvullen data Jijippeke	Mailcommunicatie en websearch	HoGent	Stadswerkers Leiding	Juli – september	
Verzameling materiaal Chirojeugd Vlaanderen	Verzameld en gebruikt ifv fase 3	HoGent	Stadswerkers Leiding Merijn	augustus	Via website Chiro en via pedagogisch secretaris verkregen
Uitwerken acties	Uitwerken “Chiro Buurt!”	HoGent	Stadswerkers Merijn	oktober - december	
	Bespreking “Chiro Buurt!”	HoGent Merijn	Stadswerkers	27/10/15	+ bespreking verdere rol van de stadswerkers

Verzameling van data

Stap in data-verzameling	Hoe verzameld?	Uitvoerders	Betrokkenen	Wanneer/ waar	Opmerkingen
Analyse materiaal Chirojeugd Vlaanderen	Website Chiro Aangereikt door Merijn en groepen	HoGent		Augustus - september	Meer specifiek werd inspiratie gehaald uit het Netwerkspel, het Draaikrachtspel en de “Pie Aaargh” brochure van Chiro. Een uitvoerige en grondige analyse van het materiaal op wat wel en niet werkt of aanspreekt, is niet gebeurd. Hierin ligt zeker nog een kans/optie voor Chirojeugd Vlaanderen zelf.

Gerealiseerde output

Aangevulde actorenlijst (inclusief geraadpleegde bronnen) en google maps: Op gemotiveerde aanvraag te verkrijgen bij de auteurs.

Workshop 2: hoe nu meer verbinding maken met de buurt?

Uitvoer van actie of interventie

Stap	Hoe uitgevoerd?	Uitvoerders	Betrokkenen	Wanneer en waar?	opmerkingen
Workshop 2 (bij de Chirogroepen)	Bespreking resultaten en ideeënbundel via focusgroep	HoGent Stadswerkers	Chiro Jijippeke Chiro Sint-Anneke	30/11/15 en 1/12/15 Kolenmarkt	Cf. powerpoints
Uitvoeren acties	Wordt overgenomen en opgevolgd door stadswerkers	Stadswerkers Leiding	/	/	/
Klankbordgroep	Focusgroep	HoGent Stadswerkers	Merijn Chiro-actoren	15/12/15	Cf. verslag De groep bestond uit 7 leden, waaronder de pedagogisch secretaris, een Brusselse stadswerker en de proost. De andere leden zijn elk betrokken bij één van de ondersteunende lagen van Chiro. Allen hebben ze ook ervaring als leiding in een Chirogroep.
Finaliseren eindproduct		HoGent Merijn	Leiding Stadswerkers	Januari 2016	

Verzameling van data

Stap in data-verzameling	Hoe verzameld?	Uitvoerders	Betrokkenen	Wanneer/waar	Opmerkingen
Focusgroep Chirogroepen	Opname + notities onderzoekers	HoGent	Chiro Jijippeke Chiro Sint-Anneke Stadswerkers	30/11/15 en 1/12/15 Kolenmarkt	Cf. Verslag
Klankbordgroep	Focusgroep Opname + notities onderzoekers	HoGent Merijn	Diverse Chiro-actoren (cf. verslag)	15/12/15 Chiro Nationaal (Kipdorp)	Rond drie vragenclusters: - Eindproduct? - Wat betekent 'verbinding maken met de buurt'? - Hoe kunnen deze leerervaringen (beter) gedeeld worden?

Gerealiseerde output:

- Powerpoints: Zie bijlage
- Verslag bespreking groepen: Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs
- Verslag klankbordgroep: Op gemotiveerd verzoek te verkrijgen bij de auteurs

Stap 4: dataverwerking

Tijdens fase 3 werd reeds nagedacht over hoe de resultaten ook naar Chiro toe verder teruggekoppeld konden worden en hoe we dit actie-onderzoek konden laten uitgroeien tot een bruikbaar eindproduct voor Chiro. In overleg met de stadswerkers, pedagogisch secretaris en de leidingsploegen werd beslist om een “Chiro Buurt!”-brochure vorm te geven dat groepen in staat stelt om zelf een buurtanalyse uit te voeren en met en in de buurt aan de slag te gaan, om meer verbindingen te leggen.

Deze brochure vindt u terug op www.solidariteitdiversiteit.be.

Stap in data-verwerking	Hoe verwerkt? (incl. vorm waarin verwerkte data beschikbaar zijn)	Uitvoerders	Betrokkenen	Wanneer	Opmerkingen
Buurtanalyse (workshop 1)	Cartografie + inhoudsanalyse (Verslag + kaarten)	HoGent	Stadswerkers Leiding		
Sociaal-cultureel paspoort	Cartografie + inhoudsanalyse (Verslag + aangevulde kaarten)	HoGent	Stadswerkers Leiding		
Workshop 2	Inhoudsanalyse (Powerpoints + verslag + opnames)	HoGent	Stadswerkers Leiding	30/11/15 en 1/12/15	
Klankbordgroep	Inhoudsanalyse (opname + notities)	HoGent	Chiro-actoren	15/12/15	
Synthese	Eindrapport	HoGent			
	Chiro Buurt!	HoGent Merijn	Stadswerkers Leiding		
Terugkoppeling eindrapport		HoGent	Merijn Stadswerkers Leiding	Januari 2015	Via mailverkeer + overleg Pedagogisch Secretaris

Deel II: Inzichten in solidariteit in diversiteit

Inleiding

In dit tweede deel rapporteren we wat we leerden uit het actie-onderzoek over de DieGem-hypothese. Doorheen de verschillende workshops, focusgroepen en andere gesprekken zijn heel wat interessante inzichten aan de oppervlakte gekomen, zowel voor Chiro als voor het DieGem-onderzoek.

Solidariteit in diversiteit is de focus van het hele project én dus ook van dit actie-traject. De nieuwe en/of aanvullende inzichten rond deze twee kernbegrippen worden in dit rapport besproken. In de hoofdstukken 'diversiteit' en 'praktijken van solidariteit' wordt nog niet expliciet ingegaan op de dubbele vraagstelling van het actieonderzoek. Onrechtstreeks komen uit het actieonderzoek echter aanvullende of meer genuanceerde vormen van solidariteit in diversiteit naar voren.

Vervolgens focussen we vooral op de twee grote doelstellingen uit de gedeelde probleemstelling, nl. Chiro in de stad en op leren van de stad. Vertaald naar het DieGem-kader, zoomen we dus enerzijds op de betekenis die plaats (vertaald als 'de buurt') heeft voor een Chirogroep en op welke manier de stedelijke context solidariteit kan faciliteren. De solidariteit waarover we het hier hebben gaat over verschillende vormen van ondersteuning – dus ook het delen van tijd en energie (cf. uitgangspunten DieGem) en zelfs het delen van een visie op wat de uitdagingen van de stad zijn, maar ook over de samenwerking die tot stand komt vanuit een plaatsgebonden kader. Daarnaast werd onderzocht welke leerdynamieken tot stand komen op basis van de ervaringen van deze groepen, welke individuele én collectieve leerprocessen nodig zijn om meer solidariteit tot stand te brengen binnen Chiro en hoe die concrete leerprocessen ook gefaciliteerd kunnen worden. Voorafgaand aan "plaats" en "leren" bespreken we concrete invulling die Chirogroepen geven aan de bronnen van solidariteit.

1. Diversiteit

Traditioneel wordt aangenomen dat homogeniteit lotsverbondenheid stimuleert en heterogeniteit dus (minstens) een uitdaging is voor het genereren van solidariteit. In DieGem willen we deze patstelling tussen solidariteit en heterogeniteit doorbreken door te zoeken naar vormen van solidariteit in diversiteit. Hoe kunnen we de diversiteit in deze case beschrijven? Hoe wordt deze diversiteit door de betrokkenen ervaren?

In het retrospectieve rapport gingen we in op de aanwezige diversiteit binnen de bestudeerde Chirogroepen. Toen werd meteen duidelijk dat 'diversiteit' zeker niet beperkt mag worden tot enkel etnisch-culturele diversiteit. Er zijn heel wat meer (ook minder zichtbare) verschillen aanwezig in de groepen. In de groepen zagen we drie grote benaderingen van diversiteit naar voor komen. Diversiteit was voor hen de dagelijkse realiteit en het uitgangspunt waarop hun werking werd uitgebouwd, daarnaast werd diversiteit als meerwaarde beschreven voor de groep. Tegelijkertijd daagt de diversiteit de groepen ook uit om hun eigen uitgangspunten in vraag te stellen. Bijkomend worden maatschappelijke problemen, zoals kansarmoede, racisme en discriminatie ook zichtbaar binnen Chiro doorheen de aanwezige diversiteit (cf. retrospectief rapport; De Haene et al., 2015).

Ook tijdens het actie-onderzoek werd diversiteit gethematiseerd, door de groepen, maar vooral in de klankbordgroep. Voor de twee bevraagde Brusselse groepen is diversiteit nog steeds de realiteit, waardoor dit tijdens de workshops veel minder gethematiseerd werd. De enige uitzondering is de taaldiversiteit, maar zoals we later verder uitwerken, gaat het hier vooral om een politieke scheidslijn (cf. infra). Diversiteit wordt door de dan ook niet gezien als iets dat van buitenaf wordt ingebracht. Ze zitten in die diverse context en maken mee deel uit van die diversiteit.

Binnen de klankbordgroep werd diversiteit wel meer gethematiseerd door de deelnemers. Diversiteit werd niet zozeer gezien als een probleem, integendeel. Chiro als organisatie ziet diversiteit expliciet als een meerwaarde voor de groepen, voor de organisatie en voor de samenleving. Door stil te staan bij het feit dat iedereen anders is en dat er heel wat verschillende visies zijn, ontstaan er kansen om de eigen werking in vraag te stellen en "diverser te denken" (cf. infra). Aanvullend hierop wordt verwezen naar de maatschappelijke rol die Chiro bij haar ontstaan heeft opgenomen. Chirojeugd Vlaanderen had en heeft nog steeds een duidelijke visie op wat de samenleving zou kunnen en moeten zijn, ook wat betreft diversiteit. Chiro is echter steeds minder expliciet geworden in het naar buiten brengen van die visie:

> *"Chiro stond bij haar ontstaan sterk tegenover andere jeugdbewegingen. […] Ze koos van bij het begin voor alle kinderen in de buurt en niet voor een specifieke klasse. […] Dat is een norm die we niet meer hebben, omdat de tijdsgeest niet meer zo is. We zeggen niet meer, of alleszins veel minder, veel bescheidener hoe een samenleving moet zijn en hoe we vinden dat die zich moet gedragen. Als wij al zo terughoudend geworden zijn, hoe verwachten we dan dat een gemiddelde Chiro-leidingsploeg zegt 'wij willen er voor iedereen zijn', dat ze zeggen dat het niet kan dat ze een witte Chiro zijn, als er ook bijvoorbeeld 30% allochtonen in de buurt wonen?"* (klankbordgroep)

De pedagogisch secretaris vult aan en vertelt dat er vooral heel wat verschillende invullingen van en verwachtingen naar die maatschappelijke rol zijn. Momenteel kiest Chiro er voor om een maatschappelijke rol op te nemen, maar dit niet steeds te expliciteren, in de pers te brengen, te

benadrukken,… Maar dat wil niet zeggen dat die maatschappelijke rol niet wordt opgenomen. Er wordt verwezen naar het Heidepark (één van de jeugdverblijven van Chiro), waar een low profile actie werd opgezet in het kader van de vluchtelingencrisis. Chiro koos er voor om dit niet uitgebreid in de pers te brengen, omdat ze niet op de kap van een ander hun eigen imago willen opkrikken.

Momenteel zijn er dan ook discussies gaande binnen Chiro over de vraag of ze terug wat nadrukkelijker standpunt kunnen of moeten innemen in het maatschappelijk debat.

"*Er is een verschil tussen wat je doet en wat je toont*" (Gesprek A1).

Tegelijkertijd wordt wel geproblematiseerd dat (etnisch-culturele) diversiteit voor heel veel groepen nog geen realiteit is (zie ook de discussie over toegankelijk jeugdwerk; De Haene, Verschelden & Schuermans, 2015) en al zeker geen evidentie. We zien dat ook in de manier waarop het jaarthema werd uitgewerkt.

> *"En verzamel alle kleuren! Lijkt je dat geen goed idee? Ga op zoek naar nieuwe kleuren! Laat je verwonderen door iedereen die in je groep zit en* ***overtuig de rest van de buurt om mee kleur te geven aan de Chiro****!"* (www.geefkleur.chiro.be)

Op www.geefkleur.chiro.be vinden we heel wat tips en tools voor groepen om aan diversiteit te werken. Deze focussen vooral op reflectie: "hoe divers is jouw groep?", "Hoe groot is de draagkracht van je groep?",…

In dat kader wordt aangehaald dat de hedendaagse focus op etnisch-culturele diversiteit er vaak toe leidt dat groepen uit 'blanke' buurten vaak het gevoel hebben dat diversiteitsbeleid een 'ver-van-mijn-bed-show' is. Chiro probeert dan ook aan de groepen te laten zien dat die m**inder zichtbare vormen van diversiteit** overal aanwezig zijn en dat elke groep bepaalde elementen minstens bespreekbaar moet (kunnen) maken.

> *"Het gaat ook verder dan de diversiteit in je buurt, maar het gaat ook om de ingesteldheid van een groep. Over andere dingen bespreekbaar maken die niet voor de hand liggen. Het gaat zelfs niet over 'moet er iemand met een andere etnisch-culturele achtergrond bij ons in de Chiro zitten?', het gaat over dingen bespreekbaar maken en niet altijd in de norm lopen"* (klankbordgroep)

In de klankbordgroep is het duidelijk dat diversiteit meer is dan enkel de zichtbare verschillen. Het gaat ook over **een attitude, een state of mind**, waarin bepaalde evidenties, waarden, normen, tradities bespreekbaar kunnen worden gemaakt. Eén van de deelnemers van de klankbordgroep vat het als volgt samen:

> "*De leden moeten zich niet aanpassen aan Chiro, maar Chiro moet haar werking aanpassen aan de leden. Je moet stilstaan bij waar je voor staat, welke waarden, normen en hoe je dat zo kan brengen dat iedereen zich daarin kan vinden"* (klankbordgroep).

2. Praktijken van solidariteit

Onder solidariteit verstaan we de bereidheid om met elkaar te delen en te herverdelen vanuit een gevoel van lotsverbondenheid en loyaliteit. We kunnen materiële middelen delen, maar ook immateriële zaken zoals tijd, ruimte en identiteit. We zoeken naar nieuwe vormen van solidariteit waar mensen van verschillende afkomst in elkaars nabijheid toeven en zich engageren in interpersoonlijke praktijken. Welke interpersoonlijke praktijken van solidariteit zijn in deze case significant?

In het retrospectieve luik werd ingegaan op de vormen van solidariteit binnen de Chirogroepen en vanuit Chirojeugd Vlaanderen. Daarin werd aangehaald dat ingezet werd op de toegankelijkheid van de groepen, via verschillende vormen van culturele erkenning, maar ook economische herverdeling. Achterliggend konden we vaststellen dat, om die toegankelijkheid te realiseren en om als groep voldoende draagkracht te blijven behouden nood was aan een goede verbinding met de buurt. Wat die buurt precies inhoudt, bespreken we verderop. Hier willen we voornamelijk wijzen op het feit dat die **verbinding met de buurt** wordt geproblematiseerd, net als de mate van solidariteit met en ondersteuning van stadsgroepen vanuit externe actoren (wat het startpunt van het actieonderzoek vormt). Binnen stedelijke contexten zou het moeilijker zijn om beroep te doen op organisaties, ouders en buurtbewoners. Heel wat van de actoren in steden zijn immers van niet-Belgische achtergrond en daardoor veel minder vertrouwd met het concept Chiro. De spontane ondersteuning die vrij typisch is voor niet-stedelijke Chirogroepen zien we hier dus minder, zo luidt de stelling (cf. retrospectief luik – interdependentie: ondersteuning vanuit traditie en intergenerationele solidariteit). Ook het feit dat de leiding vaak niet van de buurt zelf is, zorgt er voor dat ze hun netwerk minder makkelijk kunnen inschakelen voor Chiro. In het actietraject werd dan ook gefocust op de vraag hoe Chirogroepen meer verbinding kunnen maken met de buurt en op welke manier buurtsolidariteit kan worden gestimuleerd.

Als we kijken naar de meer structurele ondersteuning die de groepen krijgen, zien we dat Chiro Sint-Anneke subsidies krijgt van de VGC en van het Chiro-solidariteitsfonds (Interview K3) (cf. retrospectief rapport). De ondersteuning vanuit de gemeente blijft beperkt. De groep heeft een proost, een Volwassen Begeleider, een eigen ondersteuningsploeg van oud-leiding en dan nog een algemene oud-leidingsploeg (de KOL – Koekelberg Oud-Leiding) die mee instaan voor inhoudelijke en logistieke ondersteuning (Interview K1). Ook Chiro Jijippeke kan, naast het solidariteitsfonds van Chirojeugd Vlaanderen, rekenen op financiële steun van de VGC en van de gemeente (Interview J1). Chiro Jijippeke steunt daarnaast op een zeer actieve oud-leidingsploeg (Interview A2, J1).

Naast die meer structurele ondersteuningsactoren, wordt aangegeven dat er een groot netwerk aan organisaties, buurtbewoners, ouders,… rond beide groepen is opgebouwd. Het gaat lang niet altijd over zeer intensieve samenwerkingen, maar er is wel contact met heel wat actoren, die bovendien uit heel verschillende hoeken komen – van andere Chirogroepen over jeugddiensten tot lokale handelaars (Jijippeke – workshop 1; Sint-Anneke – workshop 1). Als we kijken naar de soorten samenwerking en ondersteuning, zien we dat het vooral over materiële ondersteuning gaat. Af en toe worden samen activiteiten gedaan, waarbij Chiro meestal een consumerende rol opneemt. Ze nemen met andere woorden deel aan activiteiten, maar ze staan niet altijd mee in voor de organisatie ervan.

Bij Chiro Sint-Anneke zien we dat ze dat laatste ook wel regelmatig doen. Ze bieden logistieke ondersteuning, door mee te helpen op activiteiten en evenementen van andere organisaties.

Een belangrijke vorm van solidariteit vanuit beide groepen is Iedereen Mee Op Kamp. Beide groepen gaven, vrij terloops, aan dat ze met heel wat partners samenwerken, om niet-leden mee te nemen op kamp. De manier waarop beide groepen hierover vertelden, doet uitschijnen dat het een alomtegenwoordige praktijk is binnen Chiro. Uit gesprekken met een niet-stedelijke groep blijkt dit echter niet zo'n evidente praktijk te zijn (De Haene, De Droogh & Lamote, 2014). Dit hangt samen met ideeën over de mate waarin sterke groepsvorming essentieel is voor een goede Chiro-werking. Ook in de klankbordgroep werd verwezen naar de meerwaarde van Iedereen Mee Op Kamp, die voor de leden van de klankbordgroep vooral zit in de leerprocessen die door zo'n traject gerealiseerd worden (cf. infra).

Een tweede luik in het actie-onderzoek is op welke manier Chirojeugd Vlaanderen betrokken wordt op wat er in de stad gebeurt. In het retrospectief luik en in de inleiding werd ingegaan op de rol van de stadswerking. Zij staan, samen met de gewesten en verbonden in voor de verspreiding van interessante ervaringen. In het retrospectief luik werd vastgesteld dat lang niet alle ervaringen doorstromen naar andere Chiro-groepen. In het actieonderzoek werd dan ook ingezet op die uitwisseling, onder andere door de presentaties op Chiroraad en het samenbrengen van de klankbordgroep. Opvallend is dat kennis, expertise en eigen ervaringen delen een vorm van solidariteit is/wordt. Zo werd tijdens de klankbordgroep aangegeven dat de Chiro-agenda met tips en tricks een grote meerwaarde betekende voor een aantal groepen, juist omdat er concrete kennis en ervaringen van andere groepen in werden vermeld. Het delen van kennis als vorm van solidariteit, geldt niet enkel binnen Chiro, maar ook ruimer. Zo vermeldt een deelnemer van de klankbordgroep hoe jammer hij het vindt dat er binnen het professioneel jeugdwerk niet meer kennis en expertise wordt gedeeld.

Bij het hoofdstuk 'leerprocessen' beschrijven we wat en hoe er van de stad geleerd wordt. Op welke manier dit tot solidariteit leidt, konden we binnen de beperktheid van dit onderzoek niet vaststellen. We nodigen Chirojeugd Vlaanderen dan ook uit om dit zelf te blijven opvolgen en zelf in kaart te brengen hoe de nieuwe inzichten bijdragen aan solidariteit tussen verschillende Chirogroepen en –lagen.

3. Bronnen van solidariteit

Wat zet mensen aan om te delen en te herverdelen? In de sociologische literatuur onderscheiden we vier bronnen van solidariteit: wederzijdse afhankelijkheid, gedeelde waarden en normen, strijd en ontmoeting.

Doorheen de workshops met de groepen en de klankbordgroep werd sterk nagedacht over hoe meer verbinding met de buurt kan gemaakt worden, hoe solidariteit kan ontstaan in een buurt en binnen Chiro. Wat we doorheen de verschillende discussies horen terugkomen is de zoektocht naar de ondersteuning die nodig is om solidariteit mogelijk te maken. Hoe kan solidariteit gefaciliteerd worden en hoe kan Chiro dit proces ondersteunen?

We willen in dit hoofdstuk ingaan op twee belangrijke bronnen van solidariteit en de manier waarop die bij Chiro een vertaalslag krijgen:

- Ontmoeting: herkenbaarheid, zichtbaarheid en aanspreekbaarheid
- Interdependentie: Samenwerking en reciprociteit

We willen in twee aanvullende paragrafen ook ingaan op de keerzijde van een aantal bronnen van solidariteit. Zo zien we dat taal een politieke scheidslijn wordt en dat gedeelde waarden en normen als bron van solidariteit meteen ook inhouden dat er een groep geen beroep kan doen op die solidariteit.

We zien met andere woorden hoe bepaalde bronnen of elementen niet enkel solidariteit in diversiteit kunnen genereren, maar even goed ook uitsluitend kunnen werken. Bovendien zien we in de manier waarop Chiro de vertaalslag maakt, ook waar de grenzen van bepaalde bronnen liggen.

3.1 Ontmoeting

Ontmoeting werd op verschillende momenten in het traject als cruciaal aangeduid in de totstandkoming van solidariteit, zowel bij de dagdagelijkse werking van een Chirogroep als binnen de structuren van Chirojeugd Vlaanderen.

Tegelijkertijd werd de vraag opgeworpen of ontmoeting wel voldoende is.

> *"Ik geloof keihard in die ontmoeting, maar niet altijd in het feit dat [solidariteit] daar vanzelfsprekend uit voortvloeit"* (klankbordgroep).

Tijdens de workshops wordt bijvoorbeeld verteld dat beide groepen acties opzetten om geld in te zamelen, zoals een snoep- of wafelverkoop en een pannenkoekenslag. Chiro Jijippeke geeft hierbij echter aan dat ze voor die snoepverkoop steeds richting Brussel-Centrum trekken, omdat ze vermoeden dat dit weinig succes zal hebben in Molenbeek zelf (Jijippeke – workshop 1). Ook Chiro Sint-Anneke trok hiervoor naar het stadscentrum, omdat ze daar meer verkocht krijgen (Sint-Anneke – workshop 1). De groepen geven aan dat **herkenbaarheid** van Chiro als geheel en van de groepen zelf een grote rol speelt. Die herkenbaarheid staat in een diverse context als Brussel sterk onder druk. Chiro en de jeugdbeweging in het algemeen is een typisch Vlaams fenomeen, dat als vorm van jeugdwerk voor mensen met een andere afkomst vaak veel minder gekend en vanzelfsprekend is. Zo vertelt een leid(st)er van Chiro Jijippeke dat ze hun vieruurtjes al jaren bij dezelfde buurtwinkel kopen, maar dat de uitbater nog steeds niet weet wat Chiro precies is en hen dus bijvoorbeeld ook nooit korting geeft (Jijippeke – workshop 1). Het is in diverse contexten bijgevolg ook minder vanzelfsprekend dat buurtbewoners en ouders bijspringen bij de werking van Chiro.

Om tot die herkenbaarheid te komen, moet je ook zichtbaar zijn in de buurt. Dit is volgens de bevraagden ook één van de werkpunten. In de "Chiro Buurt!" brochure werd dan ook gezocht naar manieren om op die **zichtbaarheid** in te zetten en zo de herkenbaarheid te verhogen.

Ook bij de deelnemers van de klankbordgroep wordt het belang van die herkenbaarheid erkend. Ze gaan zelfs nog een stap verder: groepen moeten niet alleen herkenbaar zijn, ze moeten ook **aanspreekbaar** zijn en idealiter ook een rol opnemen in de buurt:

> *"Chiro moet een actieve pion zijn in de buurt. Je kan wel in de buurt wonen, maar als niemand je kent, dan werkt dat ook niet"* (klankbordgroep).

We zien heel duidelijk hoe Chiro ontmoeting koppelt aan leerprocessen (cf. infra). Ontmoeting alleen is volgens hen niet voldoende, maar wel een essentieel startpunt, om tot uitwisseling en uiteindelijk verandering te komen. Daarbij wordt door de klankbordgroep de vraag gesteld of het voldoende is als ontmoeting leidt tot een verandering in mindset en de leefwereld verbreedt en of de ontmoeting ook moet resulteren in concrete acties?

Er werd aangegeven dat eigen ervaringen vaak bepalend zijn om kansen te zien in een ontmoeting. Eén van de deelnemers van de klankbordgroep vat de kern als volgt:

> *"Als je solidariteit wil verhogen, moet je weten waarom je aan solidariteit doet. En dat is een heel individueel gegeven. Omdat je geraakt wordt, dat is emotioneel […] en omdat je er ook een persoonlijke link mee krijgt, omdat het geen ver-van-mijn-bedshow is"* (klankbordgroep).

Samenvattend kunnen we stellen dat ontmoeting zeker een opstap is of kan zijn om tot praktijken van solidariteit te komen, maar dat het op zich niet altijd voldoende is. Herkenbaarheid, zichtbaarheid en aanspreekbaarheid worden door Chiro aangeduid als mogelijke faciliterende factoren. Verderop gaan we nog verder in op die herkenbaarheid (cf. Leren van de stad).

3.2 Interdependentie

Vanuit de groepen wordt sterk gedacht en verteld vanuit het begrip 'samenwerking' en vormen van ondersteuning. Het gaat hier over de bereidheid van actoren en partners om tijd of middelen vrij te maken voor Chiro. De samenwerking waarover wordt verteld, wordt duidelijk als **tweerichtingsverkeer** gezien. Er wordt verder gewezen op het belang van laagdrempelig contact tussen buurtactoren, waarbij geen groot engagement wordt verwacht. Gewoon aanwezig zijn op mekaars evenementen helpt om het netwerk uit te bouwen, zorgt voor goede contacten tussen actoren en maakt een latere samenwerking gemakkelijker (Jijippeke – workshop 1). Ook de stadswerking zet hier op in, door een kaarsjes-wedstrijd, waarbij de Brusselse groepen gestimuleerd werden om naar elkaars eetfestijn te gaan. De winnaar kreeg een luxe-ontbijt op kamp (Sint-Anneke – workshop 1).

We zien hoe in de discussies heel vaak wordt verwezen naar een **vorm van return** voor de inzet die geleverd wordt. Als Chirogroepen vragen krijgen om bijvoorbeeld mee te helpen op een schoolfeest, dan wordt altijd de afweging gemaakt welke return er voor de groep zou kunnen inzitten (Jijippeke – workshop 1; Sint-Anneke – workshop 1). Tegelijkertijd is het voor groepen niet evident om te concretiseren wat die return of meerwaarde precies is of moet zijn. Dit doet dan ook de vraag rijzen wat de **relatie tussen solidariteit, samenwerking en reciprociteit** is. In de gesprekken met de groepen en met de pedagogisch secretaris kwam ook de vraag aan bod **wat Chiro zelf voor de buurt kan betekenen**. Chiro kan beroep doen op het netwerk, maar wil omgekeerd ook zelf iets bijdragen

aan de buurt. In de workshops rond fase 3 werd dit return-idee verder verfijnd, maar ook dan bleek het niet evident om precies weer te geven waarover het gaat. De return of meerwaarde hoeft niet altijd rechtstreeks naar de eigen groep te gaan, ook een (onrechtstreekse) meerwaarde of return voor de buurt zien ze als belangrijk criterium (Jijippeke – workshop 2).

Bijkomend werd aangegeven dat zelf een bijdrage leveren in de buurt pas mogelijk is, als de groep niet langer bezig moet zijn met **overleven**. Zolang er in de leidingsploeg geen tijd en ruimte vrij is, kan hier gewoonweg niet sterk op ingezet worden (Sint-Anneke – workshop 1). Terzelfdertijd kan hier op inzetten wel net een manier zijn om te overleven (gesprek A1). Verder werd aangehaald dat de groepen graag meer beroep willen doen op de ouders, maar dat ze niet goed weten welke 'resources' bij de ouders aanwezig zijn. Ook hier zien we een zoektocht naar (nieuwe) vormen van interdependentie.

3.3 Taal als politieke scheidslijn

In het retrospectief rapport beschreven we hoe taaldiversiteit de werking van Chiro in Brussel sterk doorkruist. Leden moeten een basiskennis Nederlands hebben, omdat de werking anders – praktisch gezien – onhoudbaar wordt.

Tijdens het actieonderzoek hebben we echter kunnen vaststellen dat taal in de context van Chiro in Brussel ook een sterke politieke betekenis heeft.

Regelmatig wordt verwezen naar het Franstalig bestuur, naar het feit dat de groepen geen contact hebben met Franstalige jeugdverenigingen,… . Het gaat hier dan niet zozeer om de taal op zich die een barrière vormt, maar voornamelijk over de politieke en beleidsmatige dimensie achter de taaldiversiteit.

Sprekend is bijvoorbeeld het feit dat er in Koekelberg twee ambtenaren verantwoordelijk zijn voor de jeugdverenigingen in Koekelberg: één voor de Nederlandstalige, één voor de Franstalige. De vraag naar een lijst met aanwezige jeugdverenigingen moest ook aan elk afzonderlijk gesteld worden. En wanneer die lijsten dan bezorgd werden, blijkt het om elk één vereniging te gaan: de Chiro aan Nederlandstalige kant en de Patro aan Franstalige kant.

Tegelijkertijd wordt hier door één van de leiders sterk tegen ingegaan, omdat het niet aansluit bij de realiteit en context van Brussel (Sint-Anneke – workshop 1):

> *"Het valt ook op dat ze vaak bij de 'waarom niet?' opschrijven 'omdat het Franstalig is'."*
>
> *"Maar iedereen van ons kan toch Frans?"*
>
> *"Maar dat is niet de bedoeling, Chiro is Nederlandstalig"*
>
> *"Neen! We zitten in Brussel. Brussel is tweetalig. Je moet niet teruggaan, je moet niet Vlaams gaan doen, we zijn niet N-VA"*

Dat er geen of weinig samenwerking is met het gemeentebestuur wordt door zowel Jijippeke als Sint-Anneke geproblematiseerd. Tegelijkertijd wordt wel verwezen naar enkele concrete sleutelfiguren binnen de besturen, waarmee wel een goede verstandhouding is (workshop 1).

3.4 Gedeelde waarden en normen als bron van solidariteit: de keerzijde?

Waar we meestal horen en zien hoe de bronnen van solidariteit wel werken, krijgen we in het actieonderzoek ook te horen wat de keerzijde is van bepaalde bronnen. Vooral het wel of niet onderschrijven van gedeelde waarden en normen blijkt voor vormen van uitsluiting te zorgen.

Bij Chiro Sint-Anneke werd bijvoorbeeld verteld hoe er een dispuut was met de Inrichtende Macht van het gemeenschapsonderwijs. Vanuit Brede School Koekelberg zou een affiche gemaakt worden met alle samenwerkende partners. Uiteindelijk werd het logo van Chiro van de affiche gehaald, omdat de vrijzinnige scholen zich niet mochten affiliëren met een christelijke vereniging (Sint-Anneke – workshop 1).

Ook tijdens de klankbordgroep wordt naar de rol van waarden en normen verwezen, meer specifiek wordt verwezen naar de mate van openheid om over die waarden en normen in discussie te gaan.Zoals ook later zal blijken (cf. Leerprocessen), is een open state of mind, een vorm van ‘divers denken’ nodig om plaats te geven aan diversiteit.

4. Plaats

DieGem werkt met de hypothese dat nieuwe vormen van solidariteit ontstaan uit praktijken op concrete plaatsen waar mensen van heel verscheiden culturele achtergronden (al dan niet gedwongen) nabij zijn. Op welke manier stimuleert plaats het ontstaan van innovatieve praktijken van solidariteit in diversiteit?

De betekenis en rol van plaats is één van de centrale thema's geweest in het actieonderzoek. We maakten 'plaats' concreet door met het concept 'buurt' aan de slag te gaan. 'De buurt' is voor Chirogroepen een herkenbaar en bevattelijk begrip en vormde een ideaal begrip om de beweging van een territoriale invulling van plaats naar een relationele invulling te maken. We zijn met de groepen op zoek gegaan naar de betekenis van hun buurt, naar hoe ze die gebruiken. We hebben daarbij onder andere in kaart gebracht wat hun netwerk is en welke plaatsen ze gebruiken en/of betekenisvol zijn.

In een eerste paragraaf beschrijven we kort hoe de groepen ten opzichte van elkaar gesitueerd zijn, welke leden ze bereiken en hoe ze hun buurt gebruiken. Nadien gaan we verder in op de betekenis van 'de buurt'. In een laatste paragraaf zoomen we in op wat nodig is om als Chirogroep 'verbinding met de buurt te maken'.

Het actietraject is opgestart vanuit de vaststelling dat stadsgroepen vaak moeite hebben om verbinding met de buurt te maken. In de workshops werd daarom ingezet op de manier waarop Chirogroepen hun omgeving beleven en gebruiken. Opvallend is dat beide groepen wel sterk aanwezig zijn in de publieke ruimte, dat ze wel een netwerk in de buurt hebben opgebouwd en dat ook de leden minstens deels uit de buurt komen (workshops Chiro).

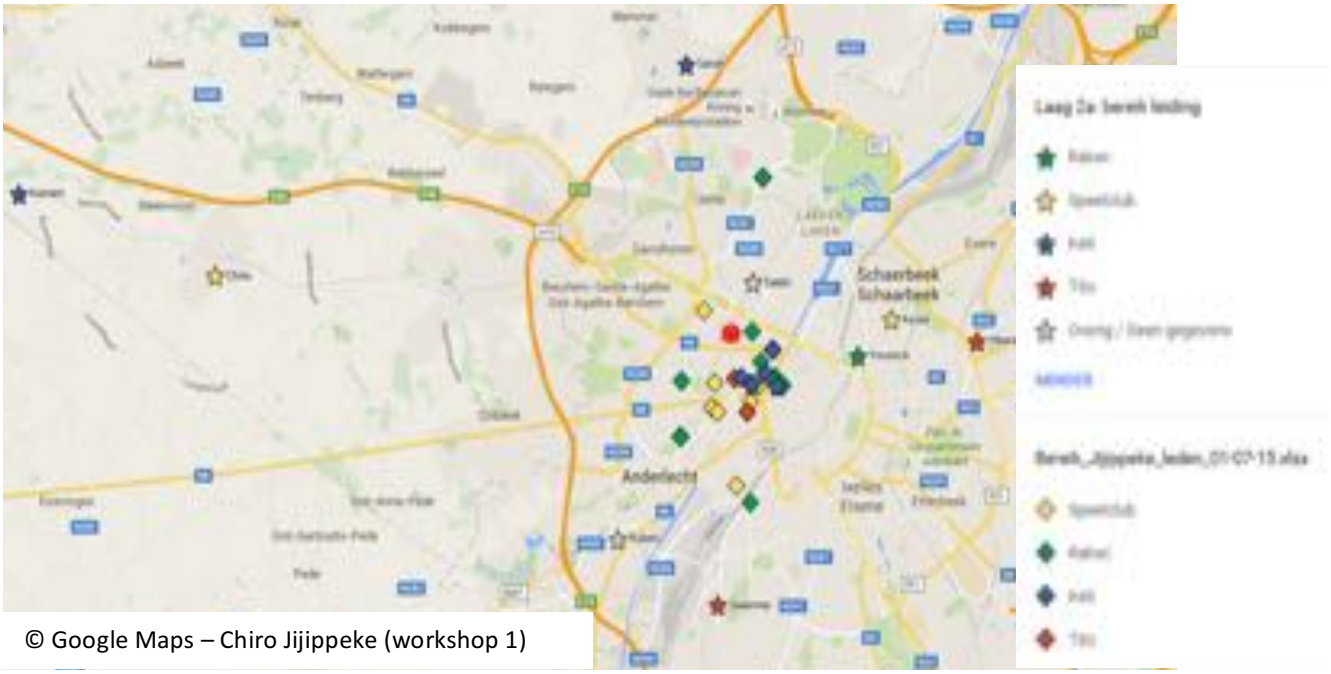
Geografisch gezien, liggen beide groepen dicht tegen elkaar. Molenbeek en Koekelberg zijn buurgemeenten en dat weerspiegelt zich bijvoorbeeld ook in de scholen die bereikt worden, in de plaatsen die gebruikt worden en de organisaties waarmee wordt samengewerkt. Tegelijkertijd zien we grote verschillen, wat er op wijst dat beide groepen een duidelijk onderscheiden werking en identiteit hebben (cf. retrospectief rapport).



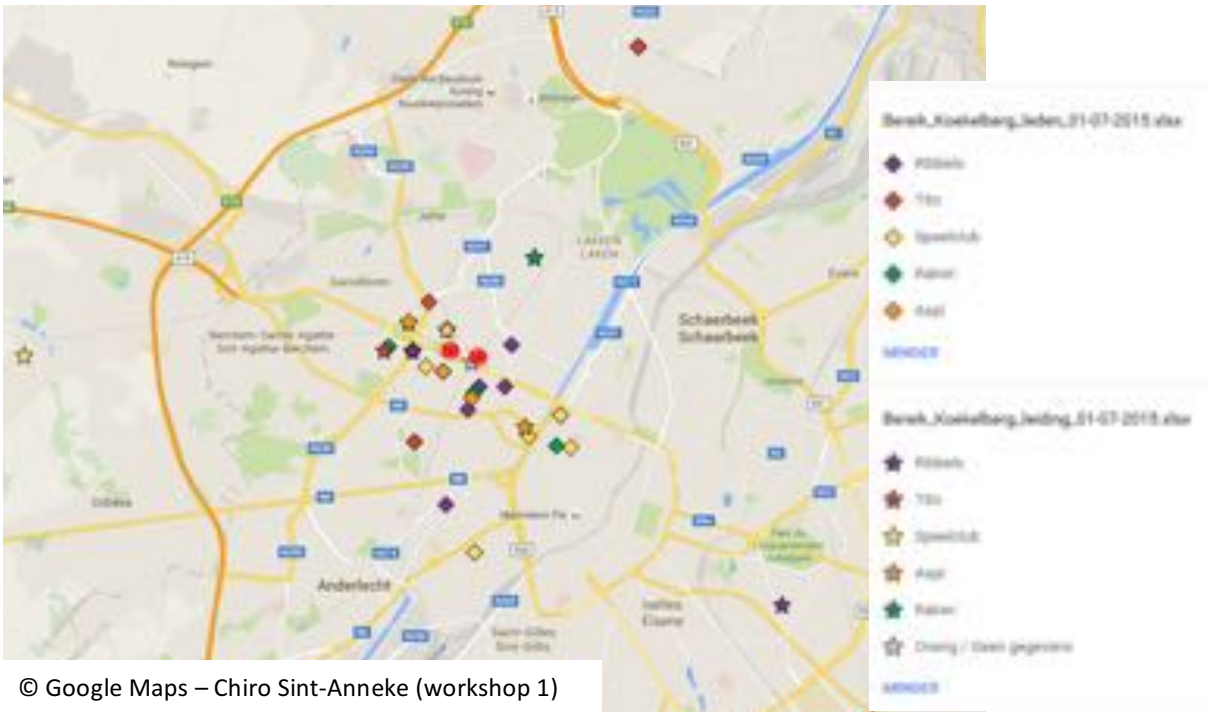
© Google Maps – lokalen Chiro Sint-Anneke en Chiro Jijippeke

Als we kijken naar de spreiding van leden en leiding zien we een duidelijk verschil (workshop 1). De leden van Chiro Sint-Anneke komen niet enkel uit Koekelberg zelf. Het grootste deel woont in Brussel en de randgemeenten. Een aantal leden woont veel verder weg. De leidingsploeg woont zo goed als volledig in Brussel. Slechts drie leid(st)ers wonen in Koekelberg zelf. Chiro Jijippeke bereikt meer kinderen uit de onmiddellijke omgeving van het lokaal, in vergelijking met Chiro Sint-Anneke (cf. kaarten hieronder). De leiding van Chiro Jijippeke komt nagenoeg volledig van buiten Molenbeek en zelfs van buiten Brussel (wat te maken heeft met haar ontstaan, 10 jaar geleden – cf. retrospectief rapport). Men vermoedt dat dit beeld de komende jaren wel zal veranderen. De eerste aspi's zijn sinds het retrospectieve luik immers doorgestroomd naar de leidingsploeg.

Bij Chiro Jijippeke merken ze bovendien in hun ledenspreiding op dat de meest kwetsbare kinderen vrij dicht in de omgeving van het lokaal wonen, terwijl de (blanke) middenklassekinderen vaak van iets verder komen. Dit was en is nog steeds één van de belangrijkste aandachtspunten in hun zoektocht naar een nieuw lokaal (opstartgesprek; workshop 1). De nieuwe locatie moest binnen dezelfde wijk liggen én moest ook met het openbaar vervoer vlot bereikbaar zijn. Ook bij Chiro Sint-Anneke speelt dit mee, in hun zoektocht naar een nieuw lokaal (cf. retrospectief luik).



© Google Maps – Chiro Jijippeke (workshop 1)

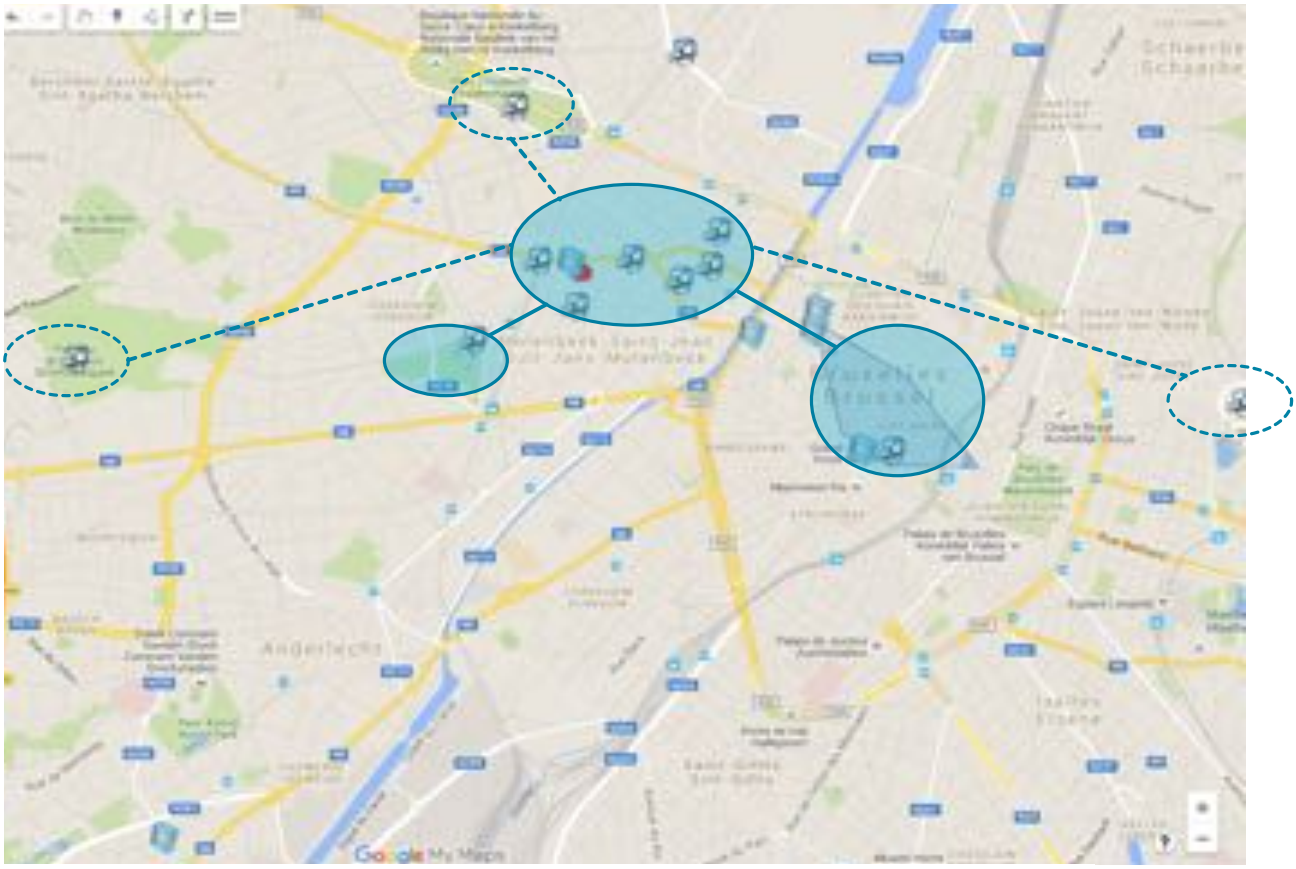


© Google Maps – Chiro Sint-Anneke (workshop 1)

We hebben ook onderzocht hoe de groepen zelf inspelen op hun buurt en context. We horen vooral heel concrete verhalen over hoe groepen door 'trial and error' leren wat wel en niet kan, lukt en werkt met hun leden in Brussel. Er wordt voor een deel afgegaan op de expertise en kunde van de leden zelf (bvb. wafel- en snoepverkoop). Ook voor werving weten de groepen ondertussen welke strategieën succesvol zijn. Zo blijkt het nuttiger om bij ouders aan de schoolpoort te werven, dan bij de kinderen zelf (Jijippeke –workshop 1; Sint-Anneke – workshop 1). De strategieën die de groepen hanteren zijn niet (steeds) gestuurd vanuit een duidelijke visie op de buurt, maar wel vanuit een pragmatisme en een hier-en-nu zien wat kan gebeuren. We zien ook hoe vooral *place as location* en *place as locale* bepalen hoe groepen hun ruimte gebruiken. Het gaat met andere woorden over heel concrete, praktische elementen, zoals bereikbaarheid van parken, de aanwezigheid van speeltuigen,

de grootte van pleintjes, hoe druk een straat of kruispunt is,… Het gaat voor de groepen veel minder over de *sense of place,* het gevoel dat die plaatsen oproepen.

We zien bij beide groepen een duidelijk verschil in gebruik, wat betreft hun activiteiten. Chiro Jijippeke houdt vast aan enkele vaste plaatsen in Molenbeek en Brussel, terwijl Chiro Sint-Anneke haar activiteiten meer spreidt overheen Brussel. De buurt, of het actieterrein, zoals we het in de workshops hebben genoemd, bestaat uit kleine eilandjes binnen Brussel die via bepaalde routes, wegen, personen aan de Chirogroep gelinkt zijn. Chiro Jijippeke geeft aan dat ze sterk op bekend terrein blijven, omdat ze weten wat daar is en wat ze er kunnen doen. De stap om naar een nieuwe plaats te gaan is relatief groot voor deze groep.



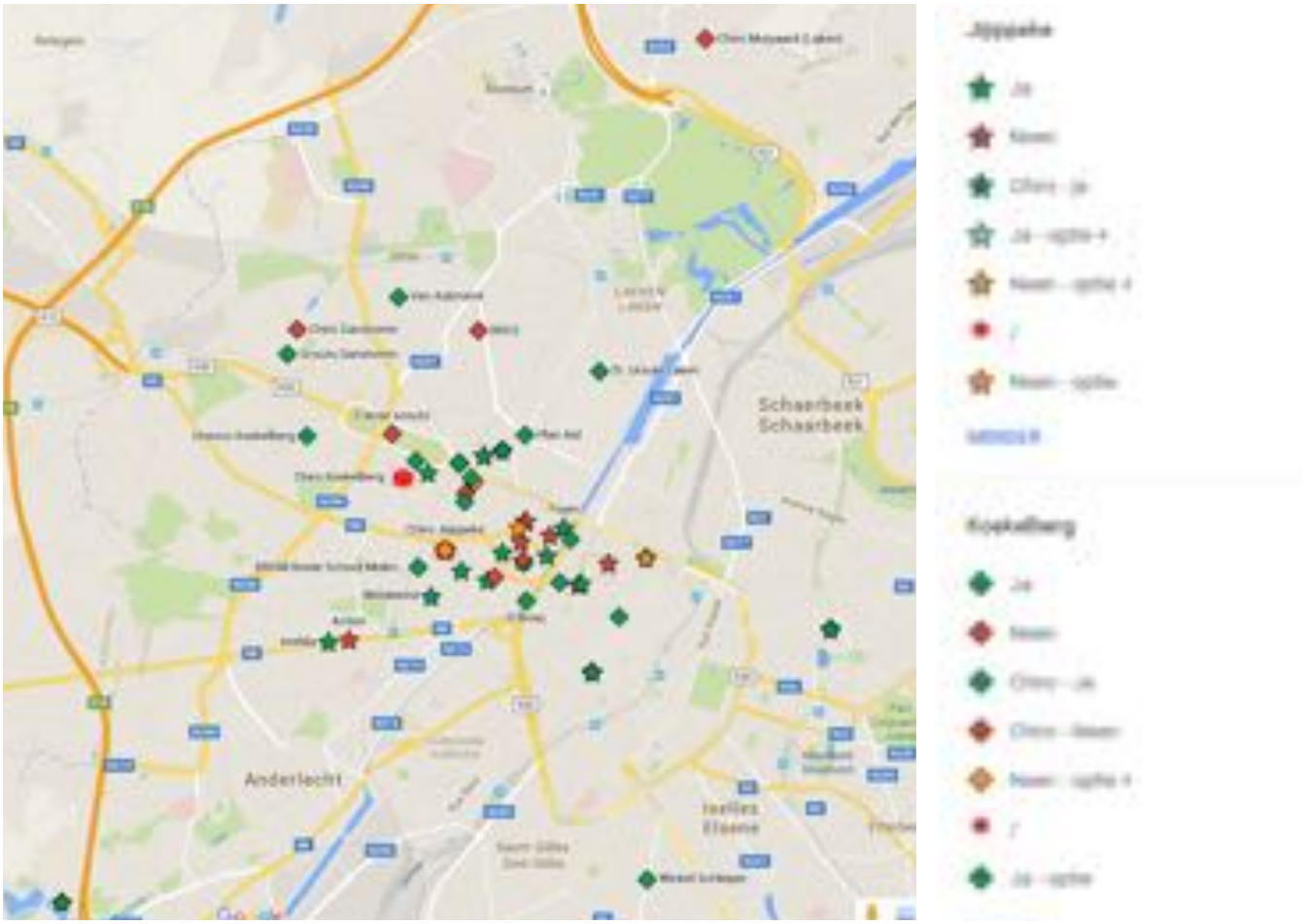
© Google Maps – Chiro Jijippeke: plaatsen voor activiteiten (obv workshop 1)



© Google Maps – Chiro Sint-Anneke: plaatsen voor activiteiten (obv workshop 1)

Bij de praktijken van solidariteit gaven we reeds aan dat er met heel wat actoren wordt samengewerkt. Toch wordt er ook een paar keer verwezen naar de 'concurrentie' van andere jeugdwerkingen. Er is een groter aanbod in de stad, waardoor er enerzijds meer concurrentie is tussen jeugdverenigingen (cf. verwijzing naar Scouts Paloke). Anderzijds is er wel veel meer (kans tot) samenwerking met die jeugdverenigingen (en met andere sociaal-culturele actoren).

Opnieuw kunnen we bij het netwerk vaststellen dat deze actoren lang niet altijd in de onmiddellijke omgeving gevestigd zijn.



© Google Maps – gekende actoren en partners Chiro (obv workshop 1)

Op basis van de workshops en bovenstaande bevindingen, maken we dan ook een onderscheid tussen de buurt en de onmiddellijke omgeving. “De buurt” kan niet begrepen worden als enkel de onmiddellijke omgeving rond het lokaal en kan ook niet gelijk gesteld worden aan heel Brussel. De buurt bestaat uit de gebruikte plaatsen (niet altijd in de onmiddellijke omgeving), maar ook uit het netwerk dat wordt uitgebouwd. In het discours stellen we een ambigue relatie met ‘de buurt’ vast. We zien enerzijds dat ze op verplaatsing activiteiten organiseren en dat ze gebruik maken van verschillende plaatsen in Brussel (niet enkel beperkt tot de onmiddellijke omgeving van het lokaal). Anderzijds geven beide groepen aan dat ze, ondanks hun aanwezigheid in de publieke ruimte, weinig zichtbaar zijn in de buurt (begrepen als de onmiddellijke omgeving van het lokaal), dat ze ook niet meteen een band hebben met de buurt. Dit heeft voor een deel te maken met het feit dat de leiding zelf niet in de onmiddellijke omgeving woont, maar ook met het feit dat ze weinig connectie hebben met het gemeentebestuur (Jijippeke –workshop 1; Sint-Anneke – workshop 1). Tegelijkertijd zien we bij beide groepen wel dat ze in de buurt willen blijven waar ze nu zitten, wat de zoektocht naar nieuwe lokalen sterk stuurt (of gestuurd heeft), omdat het ‘hun’ buurt is en omdat ze vrezen dat de drempel voor leden hoger zal zijn in een andere buurt, dat er minder een band zal zijn. Hier zien we dan wel dat *sense of place* een rol speelt, naast de praktische implicaties van de locatie. Wat we zeer sterk bij Chiro Jijippeke zien, is dat ‘de buurt’ relatief beperkt wordt ingevuld. Voor hen is ‘de buurt’ de radius van 10 straten rond het lokaal. Ook in de workshop van fase 3 bleven ze aan dit idee

vasthouden. Voor Chiro Sint-Anneke is het veel minder een probleem dat "de buurt" niet samenvalt met de onmiddellijke omgeving van het lokaal.

We kunnen met andere woorden stellen dat de bevraagde stadsgroepen veel 'buiten' activiteiten doen, hun werking speelt zich meer in de publieke ruimte af, ze bereiken kinderen en jongeren zowel uit de onmiddellijke omgeving als van iets verder weg en de groepen hebben een relatief uitgebreid netwerk. Tegelijkertijd merken we dat ze sterk(er) problematiseren dat ze geen binding met de buurt hebben. Er ligt met andere woorden een kans voor Chirojeugd Vlaanderen in de **vraag waarom en hoe Chirogroepen verbinding met hun buurt (moeten) maken**. Door verder de specifiëren waarom verbinding gemaakt moet worden, kan duidelijker worden hoe dit kan gebeuren en kan mogelijks ook anders gekeken worden naar de relatie tot plaats binnen stadsgroepen. In de "Chiro Buurt!" brochure geven we eerste aanzetten om met deze vragen aan de slag te gaan.

En ook met de klankbordgroep werd nagedacht over de betekenis van 'de buurt' en hoe er verbinding met de buurt kan/moet gemaakt worden. De buurt hoeft ook volgens hen niet beperkt te blijven tot de onmiddellijke omgeving van het lokaal en gaat eveneens over de plaatsen waar je met je Chirogroep speelt. Tegelijkertijd vinden ze het niet voldoende dat de buurt enkel territoriaal wordt ingevuld. De buurt is niet enkel waar je speelt of aanwezig bent, maar gaat ook over de verbindingen die je aangaat met actoren uit die buurt, het gaat over het netwerk dat je uitbouwt, over leden betrekken uit de buurt, over een afspiegeling zijn van de buurt.

Er werd verder nagedacht over mogelijke drempels rond een buurt, zowel de fysieke als de mentale barrières en wat dit voor een Chiro betekent.

> *"De buurt bij ons wisselt heel sterk en heel snel. En je merkt dat zelfs het wel of niet gevoerd kunnen worden mee bepaalt wat die week als 'hun buurt' wordt gezien"* (Klankbordgroep).

Het gaat met andere woorden ook over hoe de buurt beleefd wordt, zowel door de leden als door de groep als geheel. Er wordt verder aangehaald dat ook het netwerk invloed heeft op de buurt en op het bereik van een Chirogroep.

> *"Veel leden kwamen via het WGC bij ons terecht, via flyers in de wachtzaal. Toen het WGC verhuisde naar de andere kant van de stad, was er de vrees dat de groep een groot ledenaantal zou verliezen. Maar de kindjes zijn blijven komen, dus blijkbaar had de groep wel zelf al genoeg wortels in de buurt om de leden te houden. Het WGC zit nu in hetzelfde gebouw als een andere meisjeschiro en toch blijven de leden naar onze groep komen"* (klankbordgroep)

Wat maakt met andere woorden dat een groep wortels in de buurt krijgt? Verbinding maken met de buurt is voor de klankbordgroep niet alleen aanwezig zijn in de publieke ruimte, maar ook echt in interactie gaan met de buurt.

> *"Chiro moet iets voor én door de buurt zijn. Daar zit een soort van wederkerigheid in […] zodat de buurt beseft dat Chiro ook een meerwaarde is, dat de buurt dat ook waardeert"* (klankbordgroep)

De klankbordgroep geeft ook aan dat Chiro hier een actieve rol in speelt.

> *"Je creëert je buurt volgens wat je nodig hebt"* (klankbordgroep)

Vanuit die vaststelling wordt dan ook gesteld dat Chiro zelf een actieve pion wil en moet zijn en zelf moet inzetten op die verbinding.

> *"In die stad is de enige groep die er echt in slaagt om verbinding te maken met de buurt en divers te zijn, de groep waarbij de twee VB's zelf alletwee in de buurt wonen en één ervan is bovendien ook buurtwerker daar"* (klankbordgroep).

Belangrijk hierbij is dat je **herkenbaar en aanspreekbaar** wordt voor je buurt, zo luidt het (cf. supra).

> *"Mensen kunnen zich identificeren met wie daar Chiro aan het 'maken' is"* (klankbordgroep).

Het gaat niet alleen over het aantal verbindingen dat wordt gelegd, maar vooral ook over de intensiteit van de relaties die uitgebouwd worden.

Als we 'de buurt' niet langer als de onmiddellijke omgeving rond het lokaal definiëren, maar de buurt veel meer invullen als het alledaagse, gebruikte actieterrein, gelinkt aan het netwerk en de verbindingen die hierrond worden opgebouwd, dan zien we dat het discours van de stadsgroepen niet volledig standhoudt en dat ze wel verbinding maken met hun buurt. Tegelijkertijd stelt het wel de spanning tussen afstand en nabijheid op scherp. **Nabijheid** blijkt niet voldoende om tot solidariteit en reciprociteit tussen buurtactoren te komen. Gewoon als Chirogroep in de omgeving aanwezig zijn is niet voldoende. **Herkenbaarheid en zichtbaarheid** zijn nodig en ook omgekeerd moeten de groepen een vorm van **verbondenheid** voelen met een plaats, om energie en tijd te willen steken in het verbinding maken met die plaats. Bijkomend zorgt het feit dat de leiding zelf niet van de onmiddellijke omgeving is, er ook voor dat ze als persoon ook minder gekend zijn en zelf minder kennis hebben van de omgeving.

5. Leerprocessen

Gezien onze focus op leren binnen eigentijdse praktijken van solidariteit zijn we in de eerste plaats geïnteresseerd in hoe leren tot stand komt binnen interacties tussen mensen. We hebben hierbij zowel aandacht voor de manier waarop een gemeenschap tot stand komt (via verbinden, normeren, onderbreken) als voor de leerdynamiek bij deelnemers (kwalificatie, socialisatie en subjectivering). Per case zullen we mogelijks diverse leerprocessen bij deelnemers kunnen vaststellen en is het bovendien mogelijk dat er diverse dynamieken inzake gemeenschapsvorming een rol spelen. We bekijken ook de relatie tussen individuele leerprocessen en gemeenschapsvorming.

Chirogroepen kunnen veel leren van hoe andere groepen aan de slag gaan met bepaalde uitdagingen, maar die wisselwerking is nog niet sterk genoeg. Vanuit deze vaststelling focust de tweede cluster onderzoeksvragen van het actietraject op wat Chiro van de stad kan leren.

In het retrospectieve luik werd vooral ingezoomd op wat er binnen de Chirogroepen wordt geleerd en hoe Chirojeugd Vlaanderen de stad en diversiteit als ideaal laboratorium aangrijpt. Hier willen we verder ingaan op wat er concreet uit het verhaal van de stadschiro's wordt geleerd, op de leerdynamieken die Chirojeugd Vlaanderen beoogt om tot meer solidariteit te komen en tot slot op hoe Chirogroepen aangezet kunnen worden om aan de slag te gaan met leerervaringen.

5.1 Wat leren we van Chiro in de stad?

Vanuit de idee van stad als laboratorium gingen we met de klankbordgroep dieper in op de vraag wat zij uit het verhaal van de Brusselse Chirogroepen geleerd hebben. Er werd aangegeven dat een diverse stad en een snel veranderende buurt een ideale voedingsbodem zijn om te leren.

> *"Je ziet dat die groepen, net doordat ze zo hard moeten nadenken over die buurt, dat ze ook uitgedaagd worden door die buurt […] Je wordt uitgedaagd om na te denken over die veranderingen en er eigenlijk al op voorhand op in te spelen"* (klankbordgroep).

Opvallend was dat er weinig naar concrete acties van stadsgroepen werd verwezen. Er werd veel meer naar het gehele plaatje van een stadschiro en de stadscontext gekeken.

Een eerste element speelt in op **de beleving van 'Brussel'** en meer in het algemeen van een stad. Waar voor buitenstaanders de stad één geheel lijkt, is dat voor inwoners veel minder het geval. De stad bestaat uit wijken en delen, met fysieke en mentale grenzen. Om het verhaal van stadschiro's ten volle te begrijpen, is het ook nodig om anders naar de stad te kijken.

> *"Want voor mensen buiten de stad lijkt het in eerste instantie logisch dat heel Brussel het speelterrein is. Mensen van buiten de stad kunnen niet zo gemakkelijk de mentale afstand tussen wijken inschatten" (*klankbordgroep).

Ook de switch van territoriaal naar **relationeel denken over de buurt,** die tijdens het actieonderzoek tot stand is gekomen, is een belangrijk leerproces voor Chiro (cf. plaats). We zien zowel bij de bevraagde groepen als bij de leden van de klankbordgroep een erkenning van de meerwaarde van deze switch. In de uitwerking van Chiro Buurt! werd die switch impliciet meegenomen. Op welke manier dit inzicht ook bij andere groepen leerprocessen teweeg zal brengen, kon niet binnen het bestek van dit onderzoek opgenomen worden. Opnieuw roepen we Chiro zelf op, om dit zelf op te volgen.

Een derde belangrijk element dat uit het verhaal van Brussel wordt geleerd werd hierboven al benoemd als het leren '**diverser denken'**. Diversiteit en stedelijkheid worden hier aangegrepen als kans om processen van subjectivering en solidariteit op gang te brengen.

> "*Solidariteit is een al dan niet direct gevolg van diversiteit*" (klankbordgroep).

Diversiteit geeft mensen de kans om hun wereldbeeld te verbreden, en dat zou er toe kunnen bijdragen dat mensen sneller iets voor elkaar willen doen, zo luidt de redenering. Het gaat dan niet zo zeer om de confrontatie met diversiteit op zich, want zoals we hierboven al aangaven, is het deel zijn van de diversiteit voor de bevraagde stadsgroepen de dagdagelijkse realiteit. Wel gaat het over het feit dat groepen, leid(st)ers, mensen de leefwereld van de mensen rondom zich leren kennen. Ook in het retrospectief luik werd dit aangehaald. In situaties, contexten waarin veel verschil bij elkaar zit, is er meer kans om van elkaar te leren.

Het gaat hierbij vooral over het kunnen bespreekbaar stellen van bepaalde vaststaande waarden, normen en tradities, zonder dat die automatisch allemaal overboord moeten gegooid worden. We horen hier een pleidooi om de meer normerende dynamieken van bepaalde groepen open te breken en te transformeren naar een onderbrekende dynamiek.

> *"Kijk naar de discussie over de misviering op kamp. De essentie hiervan is dat je mensen wil samenbrengen en laten stilstaan bij iets. Maar je hebt daar geen hosties of wijn voor nodig, al kunnen die er natuurlijk wel nog zijn"* (klankbordgroep).

> *"Die bespreekbaarheid is belangrijk: waarom doen we iets? En als we dat goed vinden, kunnen we dat blijven doen. Tradities zijn er niet om afgeschaft te worden, maar ook niet om altijd te blijven bestaan"* (klankbordgroep).

Verder horen we in de klankbordgroep ook het verlangen om overheen de dichotomie stad-platteland te geraken. Hiervoor grijpt Chiro sterk terug naar de invulling van het begrip 'diversiteit'. Diversiteit is niet enkel de zichtbare diversiteit, maar gaat veel verder. In dit verband werd ook verwezen naar een plattelandsgroep die een samenwerking met de lokale Welzijnsschakel heeft opgezet, om leden in armoedesituaties toe te leiden naar bijvoorbeeld de voedselbedeling van de welzijnsschakel.

5.2 Het belang van onderbrekend en verbindend leren

Doorheen voorgaande voorbeelden, door de nadruk op 'diverser denken' en op het belang van dingen bespreekbaar maken, wordt duidelijk dat Chiro wil inzetten op onderbrekende leerdynamieken. Doorheen het traject wordt ook duidelijk dat als je andere groepen wil leren solidair te zijn met elkaar en met stadsgroepen, dat je dan moet zorgen dat die groepen oog krijgen voor diversiteit en dat ze moeten leren openstaan voor andere opvattingen. En dit vraagt op haar beurt een hele reeks onderbrekende, maar ook verbindende dynamieken, waarin het leren van elkaar wordt gestimuleerd. Er wordt verder ook aangegeven dat de uitwisseling die tussen oudere en nieuwe leiding tot stand komt zeer waardevol is. De vraag is hoe Chiro de interessante ervaringen in groepen zichtbaar kan maken én nadien ook verder kan delen. In het verhaal van Chiro wordt duidelijk dat ze niet willen inzetten op normerende dynamieken (waarbij geen openheid wordt gelaten voor andere opvattingen), maar veel meer op de verbindende dynamieken (waar die openheid er wel meer is). Die verbindende dynamieken moeten de groepen er toe brengen om de interessante inzichten en ervaringen van anderen vast te nemen.

Tegelijkertijd wordt aangegeven dat Chiro aan die groepen ook kan of moet laten zien dat solidariteit niet altijd een grote inspanning of aanpassing vergt:

> "*We krijgen bijvoorbeeld de vraag om een kindje met ASS [Autismespectrumstoornissen, nvdr.] op te vangen. We wisten als groep niet direct of we dit aankonden. Via de opleiding van een leidster hadden we meteen een aantal tools, houvasten, zoals picto's, structuur aanbrengen, die hielpen. Je moet het gevoel hebben dat je iets kán veranderen. Je moet werken in kleine haalbare stappen, zorgen dat het behapbaar blijft voor de groepen*" (klankbordgroep).

Het **Iedereen Op Kamp** project blijkt een belangrijke leerkans te zijn. De bevraagde groepen gaven slechts terloops aan dat ze hieraan participeren, omdat het voor hen een logische keuze is. We weten uit ander onderzoek (De Haene, De Droogh & Lamote, 2014) dat dit niet voor alle groepen zo evident is. En ook tijdens de klankbordgroep wordt gewezen op de kracht van dit project:

> *"Het Iedereen-Op-Kamptraject kan bij Chirogroepen wel tot bewustwording leiden en kan wel laten zien wie ze nog kunnen bereiken. Na deze ervaring zijn veel groepen vertrokken met hun veranderingsproces"* (klankbordgroep).

Ook bij andere leden van de klankbordgroep horen we de wil om in te zetten op verbindende dynamieken.

> *"Het moet er ook niet altijd vingerdik op liggen dat het een uitwisselingsmoment is, of dat je een goed voorbeeld presenteert"* (klankbordgroep).

> *"We kunnen hier ook met groepen over nadenken, over hoe we dat kunnen delen"* (klankbordgroep).

In dit voorbeeld van Iedereen Mee Op Kamp zien we ook hoe de uitwisseling naar andere groepen niet altijd evident is, omdat leid(st)ers zich niet altijd bewust zijn van de verschillen en de waardevolle elementen uit de eigen werking:

> *"We zien zelf niet altijd wat we anders doen"* (Jijippeke – workshop 2).

In workshop 2 werd dan ook door de groepen aangegeven dat de manier van werken in workshop 1 heel zinvol is, juist omdat het helpt om een aantal evidenties te expliciteren en visueel te maken. Het cartografisch werken en het werken via tijdlijn, post-its,…. faciliteert met andere woorden de leerprocessen, die in essentie wel al in de groepen aanwezig zijn.

Chiro geeft leerprocessen een belangrijke plaats in haar algemene werking, ook wat solidariteit in diversiteit betreft. Zo wordt Chiro in de stad als experimenteerruimte gezien om te leren omgaan met de nieuwe maatschappelijke uitdagingen, maar er is ook een vraag van Chiro om te leren van andere jeugdwerkorganisaties. Zo wordt in de klankbordgroep verwezen naar het Uitwijker-project van Scouts en naar de manier waarop Formaat diversiteit doorheen haar organisatie weet te verweven. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat het niet evident is om verbindende leerdynamieken op te zetten met het professionele jeugdwerk. Daar wordt Chiro, ook als koepel, geconfronteerd met heel wat drempels.

> *"Als het professioneel jeugdwerk haar expertise meer zou delen, dan zouden we al heel wat verder staan"* (klankbordgroep).

Het delen van kennis, zowel binnen Chiro als tussen verschillende organisaties, wordt hier met andere woorden ook gezien als vorm van solidariteit.

> "*Vaak bots ik net op een onwil om samen te werken, net omwille van andere belangen. Onder andere ook door het beleid dat het niet toelaat om verbindingen te leggen*" (Gesprek A1).

Chiro is dan ook vragende partij om vanuit het beleid meer uitwisseling mogelijk te maken en te stimuleren. Transversaal en domeinoverschrijdend denken en handelen worden door Chiro als essentieel gezien om als praktijk, als sector en als samenleving vooruit te gaan (Gesprek A1).

5.3 Hoe groepen aanzetten om hier zelf mee aan de slag te gaan?

Binnen de klankbordgroep werd verder sterk ingegaan op de rol van zogenaamde 'change agents' en de ondersteuning die zij nodig hebben om veranderingen te realiseren. In de rol die ze aan deze change agents toeschrijven zien we hoe verbindende en onderbrekende dynamieken hand in hand gaan. Het einddoel van Chiro is onderbreking realiseren, op niveau van lokale groepen en op niveau van de koepel – in dit geval met het doel om over het Chiromodel na te denken. Dit doel willen ze realiseren door in te zetten op verbindende dynamieken (bijvoorbeeld door uitwisseling tussen groepen te stimuleren) en door de change agents de tools aan te reiken om verandering in de groep te realiseren (klankbordgroep).

Wat die verandering precies moet inhouden en hoe ver de koepel kan en wil gaan in het sturen en stimuleren van groepen ligt echter open voor discussie. Daarom willen we in de laatste paragraaf van dit stuk ingaan op hoe Chiro met haar groepen aan de slag kan gaan om die groepen te stimuleren om meer solidariteit in diversiteit te realiseren.

Er is een duidelijke spanning merkbaar in de klankbordgroep tussen het enerzijds willen stimuleren van de groepen om van elkaar te leren en het anderzijds voldoende autonomie en ruimte geven aan de groepen zelf.

> *"We blazen hier eigenlijk warm en koud tegelijkertijd. Enerzijds stimuleren we groepen om hun eigen ding te doen, om hun plan te trekken […] Anderzijds vinden we het dan wel jammer dat ze niet bij elkaar gaan kijken"* (klankbordgroep).

Eén van de suggesties is om niet steeds vanuit de koepel vormingen aan te bieden, maar de betrokkenen zelf hun verhaal te laten doen:

> "*Het zou bijvoorbeeld superinspirerend zijn mochten de Bint-meisjes zelf hun verhaal komen doen. Dat spreekt veel meer aan dan als dat via een foldertje van Nationaal komt"* (klankbordgroep).

Herkenbaarheid wordt hier door de klankbordgroep terug als kernelement naar voor geschoven, in dit geval dan herkenbaarheid tussen Chirogroepen. 'Omgaan met diversiteit' wordt door veel groepen immers (nog) als een ver-van-mijn-bedshow gezien. Veel Chirogroepen zijn bovendien wel al bezig met diversiteit in de brede zin van het woord, maar beseffen niet dat dit wel al hun realiteit is. Door te laten zien dat het verhaal van Chiro in de stad misschien niet zo anders is dan in andere groepen en ook voor hen wel herkenbaar kan zijn, wil Chiro meer uitwisseling stimuleren.

> "*Er is met andere woorden nood aan 'ondertiteling' of vertaling van een aantal resultaten*" (klankbordgroep)

Verder horen we ook de waarschuwing voor de clichévoorbeelden.

> *"We maken ons niet populair als we het verhaal aanhalen van de zuipchiro's. Er is geeneen groep die zich daarin herkent. En als ze dat wel doen, zijn ze er nog fier op. De typische voorbeelden zijn niet de juiste ingang. Het hele halal- en alcoholverhaal is afgezaagd. […] Ik mag hopen dat de samenleving al zo ver geëvolueerd is dat dat een verworvenheid is"* (klankbordgroep).

Wanneer toch naar 'good practices' wordt verwezen, wordt vooral benadrukt dat er meer aandacht moet gaan naar de processen die achter die 'good practices' zitten:

> *"Nu zeggen we: 'die groep heeft dat gedaan, jullie moeten dat misschien ook doen'. We zouden eigenlijk moeten focussen op het proces dat daar aan ten grondslag lag en hoe dat proces in een groep in gang kan gezet worden"* (klankbordgroep).

Eén van de elementen die het sterkst geproblematiseerd worden, is het feit dat groepen vaak pas initiatief (tot leren en tot actie) gaan nemen als de nood zich stelt. Pas als een groep een probleem heeft, zal ze op zoek gaan naar oplossingen. Veel groepen gaan niet proactief inzetten op een diversiteitsbeleid als ze nog voldoende leden hebben, zo luidt het. Tegelijkertijd zijn er wel voorbeelden van Chirogroepen, binnen én buiten stedelijke contexten, die hun werking wel in vraag stellen en veranderingen doorvoeren, ook zonder een expliciete overlevingsnood. De vraag is wat die laatste motiveert om hiermee aan de slag te gaan.

> *"Zorgen dat kennis niet verloren gaat is één ding, maar hoe zorg je dat diegenen die er iets mee zijn, ook zien dat ze er iets mee zijn?"* (klankbordgroep)

Chiro wil daarom inzetten op ontmoeting tussen groepen, om op die manier leerervaringen te delen. De klankbordgroep stelt zich echter de vraag of ontmoeting voldoende is. Soms kan een uitwisseling een 'eye opener' zijn en zo verandering teweegbrengen en hoe meer ontmoeting je mogelijk maakt, hoe groter de kans dat dit gebeurt, zo luidt de redenering. Maar de vraag is of je meer kan doen.

Chiro moet bovendien niet alleen inzetten op ontmoeting en uitwisseling tussen Chirogroepen, maar moet vooral groepen stimuleren om hun buurt te leren kennen, om hun buurt te ontmoeten:

> *"Ontmoeting moet gebeuren op niveau van de buurt. Je moet weten wat er in de buurt gebeurt. We moeten zorgen dat ze zich identificeren met wat daar gebeurt. Dat zal meer effect hebben dan ontmoeting tussen groepen. We moeten appel doen op de groepen"* (klankbordgroep).

De "Chiro Buurt!"brochure wil dan ook expliciet tools en handvatten aanbieden aan groepen om de buurt beter te leren kennen en daar meer verbinding mee te leggen.

Besluit

De Brusselse Chirogroepen en Chirojeugd Vlaanderen vatten **diversiteit** breed op. Naast etnisch-culturele diversiteit zetten ze in op socio-economische verscheidenheid en verschillen op vlak van leeftijd, gender, taal en religie. Hoewel Chiro en jeugdbewegingswerk in het algemeen overwegend jongeren uit middenklasse-gezinnen aanspreekt, vinden ook jongeren uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen hun plaats in de Brusselse Chirogroepen. Voor deze stadsgroepen is diversiteit de dagdagelijkse **realiteit en het uitgangspunt** en niet zozeer een probleem waarmee moet omgegaan worden. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat diversiteit ook een **uitdaging** vormt. Chirogroepen in stedelijke contexten worden immers geconfronteerd met grote veranderingen en uitdagingen.

Voor Chiro is het belangrijk dat **Chirogroepen geen eilandje zijn**, maar juist verbinding met de buurt maken. Dit blijkt voor de stadsgroepen geen evidente opdracht. Onder meer omdat heel wat leiding zelf van buiten de stad komt en de buurt niet zo goed kent, en onder meer omdat ouders het model Chiro niet goed kennen. Chirogroepen ondergaan niet passief de problemen en veranderingen waarmee ze geconfronteerd worden. Ze gaan **actief aan de slag** met de verschillende uitdagingen die ze tegenkomen. Chirogroepen in de stad zien de stad een ideale **experimenteerruimte**. De vragen en antwoorden uit die experimenten neemt Chiro mee in alle lagen van haar werking.

We zien hier een spanning ontstaan tussen de zoektocht van Chiro naar een **duidelijke identiteit** en het voorzien van voldoende openheid voor groepen om zichzelf vorm te geven, in aansluiting met de lokale context. Voor groepen is het vrij natuurlijk en evident om de organisatorische aspecten van het Chiro-model, zoals Chirokleren, het vlaggenlied, frequentie van activiteiten, eten op kamp,… aan te passen. Nadenken over de missie van Chiro, over de **vraag wat Chiro precies is** en wat haar missie moet zijn, ligt veel moeilijker. Door die vragen te stellen, wordt Chiro uitgedaagd om zich kwetsbaar op te stellen. Dit is niet altijd even gemakkelijk en vraagt een groot engagement van de betrokkenen, maar het biedt wel kansen om **leerprocessen** tot stand te brengen en als individu en organisatie vooruit te gaan.

In het actieonderzoek onderzochten we enerzijds **hoe Chiro in de stad er kan uitzien**. We onderzochten **hoe Chiro meer verbinding met de buurt kan maken,** en dus hoe er ook meer **buurtsolidariteit** kan ontstaan tussen Chiro en buurtactoren. In het actieonderzoek onderzochten we anderzijds op welke manier de ervaring en kennis uit (stads)experimenten kan doorstromen naar alle geledingen van Chiro. M.a.w. **hoe kunnen leerervaringen van stadschiro's rond solidariteit in diversiteit beter gedeeld kunnen worden**.

Om een antwoord op die twee vragen te vinden, zetten we een traject op met twee Brusselse Chirogroepen, ondersteund door de stadswerkers uit Brussel en de pedagogisch secretaris.

In het traject zochten we samen met de groepen naar manieren om meer verbinding met de buurt te maken. In een eerste workshop brachten we samen met enkele leid(st)ers in kaart **wat het actieterrein is van de groep**: waar spelen de leden? Waar worden activiteiten gedaan? Waar komt de leiding samen? Waar wonen de leden? In welke scholen werven de groepen?

Hiervoor maakten we gebruik van google maps, om ook visueel te zien wat het actieterrein precies is. Daarna lijstten we met de groepen hun **netwerk** op. Met wie wordt overlegd? Met wie werken de groepen samen? Met wie werken de groepen niet of te weinig samen? Op wie kunnen ze beroep doen tijdens speciale activiteiten of evenementen? Ook hiervoor gebruikten we visuele

methodieken. Ook die lijst met partners kreeg een vertaling op kaart, opnieuw om te zien waar de grote blinde vlekken precies zaten.

Op basis van dit materiaal dachten we in een tweede workshop met de groepen na over de belangrijkste speerpunten en over manieren waarop een groep met die speerpunten aan de slag kan gaan. De groepen formuleerden op het einde van die workshop elk een aantal concrete ideeën en acties die ze, met ondersteuning van de stadswerkers, willen realiseren.

Het materiaal van die twee workshops vormde vervolgens de basis voor de discussie met de klankbordgroep. De klankbordgroep bestond uit een tiental betrokkenen van Chiro, uit verschillende lagen binnen Chiro. Met hen werd verder nagedacht over wat Chiro in de stad precies inhoudt en wat Chiro kan leren van de experimenten in de stad, over solidariteit in diversiteit.

Chiro in de stad

Ontmoeting vormt een belangrijke bron voor solidariteit voor de groepen in de stad**.** De buurt als plaats maakt deze ontmoetingen mogelijk. De buurt is voor Chirogroepen een herkenbaar en bevattelijk begrip. De territoriale omgeving is noodzakelijk, maar niet voldoende om de realiteit van deze stadsgroepen te vatten. De buurt verwijst ook naar het alledaagse, naar de gebruikte plaatsen die niet in de onmiddellijke omgeving van het Chirolokaal liggen, maar die wel betkeenisvol zijn voor de Chirogroepen. Van daaruit kan een chirogroep de buurt als locatie ruimer gaan bekijken en de buurt ook leren zien als een bron van relaties, die ook voorbij de grenzen van die buurt reiken. Zo leerden we dat de stadsgroepen uit het experiment niet altijd een eilandje vormen, hoewel ze dat zelf soms zo aanvoelen. In Chiro Buurt!, een output van dit actieonderzoek in de vorm van een brochure, geven we aanzetten om verder te werken op verbindingen die reeds aanwezig zijn. Vanuit een relationele invulling van de buurt als plaats kunnen groepen focussen op hun netwerk en zoeken naar vormen van buurtsolidariteit. Het netwerk van de stadsgroepen blijkt na zo'n verkenning groter te zijn dan aanvankelijk gedacht. Zo leerde een stadsgroep dat haar keuze 'Iedereen mee op kamp', waarbij niet-leden mee mogen op de Chirokamp, een concrete vorm van buurtsolidariteit is. Deze praktijk kwam op die manier in beeld omdat we tijdens de workshops 'buurt' ook als relationeel gegeven introduceerden en niet alleen als een locatie.

Deze relationele invulling van plaats toont hoe Chiro verbonden is met de buurt waarin de groep functioneert en deel uitmaakt van een plaatsgebonden gemeenschap waarin betrokkenheid op elkaar en solidariteit in diversiteit mogelijk wordt. Herkenbaarheid, zichtbaarheid en aanspreekbaarheid zijn in de praktijk belangrijke elementen die de betekenis van Chiro voor de buurt mee bepalen.

Chiro-groepen zijn niet altijd **herkenbaar** in de buurt. Het is lang niet altijd evident om uit te leggen wat Chiro is en waarvoor Chiro staat. Vandaaruit is het ook moeilijk om beroep te doen op de solidariteit. Om herkenbaarheid te vergroten, is het ook belangrijk dat Chirogroepen **zichtbaar** zijn in de buurt. Chirogroepen maken hun werking bekend aan een breed publiek en Chiro Vlaanderen maakt maatschappelijke thema's bespreekbaar. Inzetten op herkenbaarheid en zichtbaarheid situeert zich op het spanningsveld tussen de zoektocht van Chiro naar een duidelijke identiteit van Chiro als jeugdbeweging in Vlaanderen en de openheid naar lokale groepen om een eigen vorm aan te nemen aansluitend bij de buurt. Dit spanningsveld roept lastige vragen op. Moet we het Chiromodel meer zichtbaar maken of moeten we aan het model sleutelen zodat een grotere diversiteit aan groepen er zich in kunnen herkennen (transformatie). Chirogroepen vinden het

belangrijk om als Chiro **aanspreekbaa**r te zijn, om een actieve pion te zijn in de buurt. Dat roept de vraag op naar de **betekenis van de chirogroep voor de buurt**. Daarmee raken we aan interdependentie als bron voor solidariteit. Heel vaak maakt de leiding de afweging of een activiteit of een samenwerking een vorm van return oplevert, voor de groep of voor de buurt. Op de vraag wat die return precies moet zijn en of dit ook altijd noodzakelijk is, is geen kant en klaar antwoord te geven. Daarbij speelt de draagkracht van de groepen zeer sterk mee. Zolang het bij een groep om overleven gaat, is zelf bijdragen aan buurtsolidariteit een moeilijke opdracht.

Leren van de stad

We merken dat er binnen Chiro sterk in termen van stadsgroepen en niet-stedelijke groepen wordt gedacht. In de feiten blijken de stadsgroepen niet altijd zo tegengesteld te zijn aan de andere groepen. Wanneer we met actoren uit niet-stedelijke groepen praten, horen we dat bepaalde elementen ook voor hen sterk herkenbaar zijn. Anderzijds zitten stadsgroepen wel in een specifieke context, waarmee de groepen moeten omgaan. Dit leidt tot andere praktijken, bijvoorbeeld tot een andere omgang met diversiteit. Voor hen is **diversiteit de dagelijkse realiteit en het uitgangspunt**. Dit is zeker nog niet voor alle Chirogroepen in Vlaanderen het geval. Tegelijkertijd maakt die realiteit en die vanzelfsprekendheid ook een aantal dingen onzichtbaar. Het is voor de bevraagde stadsgroepen niet evident om binnen de eigen werking te zien wat de leerrijke elementen zijn, die ze kunnen delen worden met andere groepen. Chiro geeft aan dat het belangrijk is om diversiteit niet enkel als zichtbare (etnisch-culturele) diversiteit in te vullen. Door in te zetten op een **brede invulling van diversiteit** en door solidariteit en leerprocessen sterk met elkaar te verweven, poogt Chiro om bij groepen de openheid voor subjectivering te realiseren. Chiro wil inzetten op verbindende en onderbrekende leerdynamieken en wil groepen er vooral toe aanzetten om **diverser te denken**. Het gaat hierbij vooral over het kunnen bespreekbaar stellen van bepaalde vaststaande waarden, normen en tradities, zonder dat die automatisch allemaal overboord moeten gegooid worden.

In dat kader horen we de suggestie om de **maatschappijvisie van Chiro** terug sterker op de voorgrond te plaatsen en explicieter te laten zien naar wat voor samenleving Chiro wil streven. We horen hier een pleidooi om de meer normerende dynamieken van bepaalde groepen open te breken en te transformeren naar een onderbrekende dynamiek. Het gaat om het zichtbaar maken van kennis rond diversiteit, stedelijkheid en solidariteit, om het willen delen, om het zich herkennen in wat gedeeld wordt en om het willen aan de slag gaan met die kennis. Ook hier speelt herkenbaar een essentiële rol, omdat veel groepen het 'omgaan met diversiteit' nog als een ver-van-mijn-bedshow zien. Door te laten zien dat het verhaal van Chiro in de stad misschien niet zo anders is dan in andere groepen en ook voor hen wel herkenbaar kan zijn, wil Chiro meer uitwisseling en dus meer solidariteit stimuleren. Leerprocessen kunnen met andere woorden pas een voedingsbodem krijgen **als groepen solidair willen zijn**, als ze verbinding willen maken met de buurt.

Op basis van het traject met de twee Brusselse groepen, hebben we de brochure **'Chiro Buurt!'** opgemaakt. Chirogroepen kunnen zelf met deze brochure aan de slag. Chiro Buurt! geeft handvatten aan andere Chirogroepen om na te denken over de eigen positie en rol in de buurt en om zelf aan de slag te gaan en (meer) verbinding met de buurt te maken.

Metareflectie

Afsluitend willen we nog ingaan op een aantal bedenkingen, vragen en suggesties uit de Chiro-case. Tot een probleemstelling komen die door alle betrokken partijen gedeeld werd, heeft de grootste tijdsspanne ingenomen. Door de tijd hiervoor te nemen, konden we in de volgende stappen sneller gaan én bleef het traject door alle partijen gedragen. Zowel de stadswerkers als de Chirogroepen waren sterk geëngageerd en betrokken bij het traject, wat het onderzoek uiteraard ten goede is gekomen. Dit wijst op het belang van die eerste stap in de actie-trajecten. Ook in de verdere stappen bleef het een gedeeld traject. Er werd de keuze gemaakt om het zwaartepunt te verleggen en meer met de stadswerkers samen te werken, als link met de groepen, om voor hen de werklast van het traject beperkt te houden. De trekkersrol bleef bij de onderzoekers van HoGent liggen, zowel wat voorbereiding als verwerking van de data betreft. De stadswerkers, maar ook de pedagogisch secretaris, waren steeds bereid om de workshops mee te ondersteunen en feedback te geven op de analyses.

Door de verschuiving van het zwaartepunt naar de stadswerkers is er in stap 2 te weinig gecommuniceerd naar de groepen toe. In het verdere traject werd er meer aandacht besteed aan de communicatie, maar het blijft een (tijdsintensief) aandachtspunt in een traject als dit. Door de verschillende kanalen waarmee we communiceerden, kwam er extra druk op de timing, die sowieso al vrij scherp uitgetekend was. Bovendien bleek vrij snel dat de timing binnen DieGem en de Chiro-tijdslijn niet altijd volledig compatibel zijn. De examen- en zomerperiodes liggen voor Chiro moeilijk, waardoor er voor DieGem slechts een klein tijdskader overbleef. Dit in combinatie met de meervoudige communicatiekanalen en het feit dat de twee groepen volledig uit vrijwilligers bestaat, heeft er toe geleid dat het gehele actietraject anderhalf jaar heeft gelopen. Door die tijdsspanne konden we zelf vaststellen hoe snel de stedelijke context verandert en welke invloed dit op de groepen had. Tegelijkertijd zagen we ook hoe de inzichten uit DieGem, zowel die uit de Chiro-case als de algemene bevindingen van het gehele traject, hun weg vonden binnen Chirojeugd Vlaanderen. Dat bij de klankbordgroep zelf aan de slag werd gegaan met het DieGem-kader door de aanwezigen toont op zich ook aan hoe onderbrekende leerdynamieken een plaats krijgen binnen een organisatie als Chiro.

Zoals uit deel II van dit rapport blijkt, werden tijdens het actietraject nieuwe vragen opgeworpen over solidariteit (in diversiteit) en over het DieGem-kader, bvb. over de rol van ontmoeting als bron van solidariteit. Binnen deze individuele case konden we niet op al deze vragen een antwoord formuleren. Ze moeten daarom zeker meegenomen worden naar de meta-analyses overheen de verschillende cases. Eén van de belangrijkste vragen of beperkingen ligt in de langetermijneffecten van dit traject. We beschrijven wat er tijdens het traject gebeurt en analyseren de resultaten, tot aan het einde van het traject. Wat er nadien binnen Chiro met de aangereikte inzichten en tools wordt gedaan, op welke manier er meer of andere solidariteit tot stand komt, zien we niet meer.

Het was gedurende het hele traject een afweging tussen de eigen doelstellingen van het DieGem-onderzoek en de vragen waar Chiro mee zat. Door op voldoende momenten een stapje terug te zetten en met mede-onderzoekers én met de betrokken Chiro-actoren over het traject te reflecteren, zijn we er in geslaagd om beide doelstellingen van het onderzoek te realiseren. We hebben dan ook een tweeledig eindresultaat van dit traject: het onderzoeksrapport en de “Chiro Buurt!” brochure voor de Chirogroepen.

Bibliografie

Geanalyseerde documenten

Chirojeugd Vlaanderen (s.d. a). *Dossier: Chiro in de stad.* Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (s.d. b). *Diversiteitsprojecten en –acties in de Chiro.* Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (s.d. c). *Thema's en acties in de stad.* Brussel [intern document]

Chirojeugd Vlaanderen (s.d. d). *Pie Aaargh: Een handleiding communicatie en public relations voor Chirogroepen.* Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (2013). *Beleidsnota 2014-2017.* Antwerpen

www.facebook.com/chirojijippeke

www.geefkleur.chiro.be

https://chiro.be/netwerkspel

https://chiro.be/draaikracht

Academische referenties

De Haene, J., De Droogh, L. & Lamote, F. (2014). *Procesrapport Veldanalyse.* [onuitgegeven onderzoeksrapport]

De Haene, J., Schuermans, N. & Verschelden, G. (2014). *Rapport retrospectieve casestudy: Chiro in Brussel.* [onderzoeksrapport]

De Haene, J., Verschelden, G. & Schuermans, N. (2015). Solidariteit in diversiteit: drie Brusselse Chirogroepen. *Welwijs, 26(*1), 7-10.

De Haene, J., Spijkers, F., Schuermans, N., Steel, R., Loopmans, M., Verschelden, G. & DieGem-ploeg. (2014). *Protocol actie-onderzoek DieGem.* [methodologieprotocol].

De Haene, J., Steel, R., Spijkers, F., Moris, M. & Verschelden, G. (2015). Diversiteit en stedelijk samenleven als maatschappelijk project: Chiro Brussel en City Pirates Merksem. In D. Cops, S. Pleysier, J. Put & A. De Boeck (Eds.) *Divers jong. Over diversiteit bij en tussen jongeren in Vlaanderen.* (254-267). Leuven: Acco

De Visscher, S., Vanthuyne, T., Reynaert, D., Foré, P. & Lauwers, L. (2014). *Bestek ruimtelijke veiligheid.* Gent [offerte onderzoeksopdracht].

Vakgroep Sociaal Werk (2014). *Visietekst Vakgroepteam Verstedelijking & Gemeenschapsvorming.* [interne visietekst].

Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology, 44(*1), 1-24.

Lijst geïnterviewden

Retrospectief luik

Chirogroep	Functie	Code
Chirojeugd Vlaanderen	Pedagogisch secretaris	A1
Stadswerking Brussel	Stadswerker/coördinator BINT	A2
Chiro Jijippeke (Molenbeek)	Oud-leiding/PL/VB	J1
	stadswerker/ouder	J2
	Oud-groepsleider	J3
	Groepsleiding	J4
Chiro Sint-Anneke (Koekelberg)	VB/oud-leiding/oud-werkgroeplid	K1
	Oud-leiding	K2
	Groepsleiding	K3
Chiro Ganshoren	Leiding	G1
	Leiding + gewestlid	G2

Actie-onderzoek

Chirogroep	Workshop/gesprek/code	Functie
Chirojeugd Vlaanderen	Gesprek A1	Pedagogisch secretaris
Stadswerking Brussel	Gesprek A	Stadswerkers
Chiro Jijippeke	Jijippeke – opstartgesprek Jijippeke – Workshop 1 Jijippeke – Workshop 2	Leiding/ Groepsleiding/ Volwassen Begeleider
Chiro Sint-Anneke	Jijippeke – opstartgesprek Sint-Anneke – Workshop 1 Sint-Anneke – Workshop 2	Leiding/ Groepsleiding/ Volwassen Begeleider
Klankbordgroep	Klankbordgroep	Chiro-actoren uit verschillende geledingen

Glossarium

(Chirojeugd Vlaanderen, 2013: 6-7; Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a: 4; www.chiro.be)

Afdelingen: leeftijdsgroep. Voor elke leeftijdsgroep is er een eigen naam, die bij jongens en meisjes verschilt (Vb. Speelclubs, rakkers, tiptiens, kerels,…). Afhankelijk van de combinatie jongens-meisjes en/of leeftijdsgroepen worden de afdelingsnamen gecombineerd. (Vb. Rakwi's, Tito's, Keti's, Aspi's,…)

Aspiranten (aspi's): de oudste leeftijdsgroep, 16-18j, , die al voorbereid wordt op de rol van leiding.

Bint: animatorentraject van Chirojeugd Vlaanderen voor Brusselse meisjes, gecoördineerd door de Brusselse stadswerking.

Chiroforum: Het Chiroforum bestaat uit een aantal kaderleden, die instaan voor de inhoudelijke voorbereiding van de Chiroraden.

Chiroraad (CR): De Chiroraad bestaat uit o.a. de voorzitters van de verschillende commissies, werkgroepen, de verbondsleiding, educatief medewerkers,… en is het hoogste beslissingsorgaan van de Chiro dat beslist over alle materies die rechtstreeks het leven van de groepen, gewesten en verbonden aanbelangen en dat over het ideeëngoed van de beweging waakt.

Chirojeugd Vlaanderen vzw: Chirojeugd Vlaanderen vzw heeft tot doel de landelijke jeugdbewegingswerking waar te maken. De jeugdbeweging staat centraal in de Groep Chiro: de andere geledingen ondersteunen de werking van de landelijke koepel.

Commissies: op het nationale niveau zijn er momenteel 22 commissies actief, die zich allemaal op één bepaald thema concentreren. Ze volgen dat thema op, werken materiaal uit, bundelen informatie, denken een visie uit, enz. Die ploegen hebben een permanent karakter. In principe blijven ze meerdere jaren bestaan.

Formatie: een samenkomst met heel de Chiro die het formele begin en einde van de Chiro-activiteit aanduidt. Vaak gaat de formatie gepaard met een vlaggengroet en –lied.

Gewest: Chirogroepen uit één of enkele gemeenten vormen samen een gewest. Het gewest (de gewestploeg) is de kaderploeg die het dichtst bij de plaatselijke groepen staat.

Groepsleiding (GL): leid(st)er met eindverantwoordelijkheid voor een lokale groep.

Iedereen Mee Op Kamp: Bepaalde Chirogroepen stellen hun kamp open voor iedereen die mee wil, ook als de kinderen tijdens het jaar nog geen lid waren.

Pedagogische leiding (PL): pedagogische denktank van de Chiro. Zij coördineert het pedagogisch werk van de commissies, redacties, diensten en werkgroepen, en ontwikkelt visie over allerlei interne evoluties en veranderingen in de samenleving.

Solidariteitsfonds: Fonds binnen Chirojeugd Vlaanderen dat extra financiële ondersteuning voorziet voor groepen met een groot aantal kinderen en jongeren uit maatschappelijk kwetsbare situaties (en dus vaak minder inkomsten kunnen genereren)

Stadslong: de naam van de stadswerking in Brussel

Stadswerking: De stadswerking richt zich vooral op de groepen die in meerdere mate met de problemen geconfronteerd worden. Daarvoor hebben in iedere stad vrijwilligers zich georganiseerd,

structuren opgericht en acties ondernomen om de stadsgroepen te ondersteunen. Dat is mogelijk dankzij de concentratie van groepen in die steden. In de drie grootsteden kon Chirojeugd Vlaanderen o.m. dankzij financiële ondersteuning vanuit de stad, beroepskrachten aanstellen om de stadswerking te ondersteunen.

Steun Op Maat (SOM): Steun Op Maat, ondersteuning van groepen en gewesten, door gewesten, verbonden en nationale vrijwilligersploegen, aangepast aan de noden van de groep of het gewest. Door de groepen zelf wordt vaak verwezen naar de oud-leidingsploegen als vorm van SOM.

Verbond: een aantal gewesten samen vormen een verbond. Er zijn tien verbonden die samen instaan voor heel Vlaanderen en Brussel. De verbondsploegen ondersteunen de gewesten. Elk verbond wordt deeltijds ondersteund door een educatief medewerk(st)er.

Volwassen begeleider (VB): een kleine 60 % van de Chirogroepen heeft één of enkele volwassen begeleid(st)ers. Zij staan niet in leiding, maar ondersteunen de leidingsploeg. Ze zijn betrokken bij de groep maar houden toch een beetje afstand. Zij zijn vaak een aanspreekpunt voor ouders.

WMKJ: Werking voor maatschappelijk kwetsbare jongeren